

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I
N-rul 22

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ, 14 SEPTEMBRIE 1924.

C U P R I N S U L :

- PROBLEME SOCIALE: Principii de sociologie . . . Traian Brăileanu
DISCUTII LITERARE; Româin Rolland despre Mahatma Gandhi . . . Gh. Bogdan-Duică
ACTUALITĂȚI: Repertoriul bibliografic al istoriografiei române (1921-1922) . . . R. Dragnea
Idealismul dela Geneva . . . H. Trandafir
Cursurile universității libere Vălenii de Munte . . . N. Georgescu-Tistu
INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: Activitatea școlară a lui Gh. Șincai . . . Traian Popa
POLITICA EXTERNĂ: Problema reparațiilor și conferința dela Londra . . . Andrei Oțetea
SĂNĂTATEA PUBLICĂ: O anchetă demografică la frontiera de Vest . . . Dr. Axente Iancu
PROBLEME ECONOMICE: Acțiunile cu prioritate și naționalizarea întreprinderilor industriale-bancare . . . Sabîn Cioranu
CRONICI DIVERSE: O părere. — Informația obiectivă. — După serbările lui Avram Iancu. — Vizita ziaristilor poloni. — Chestiuni basarabene. — Târgul de mostre din Cluj. — Conferințe economice. — Imprumutul extern. — Cursul leului. — Presa și serbările lui Avram Iancu. — Noua lege a presei. — O linie ferată Vașcău—Hălmeagiu. — Cronica sportivă.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8.

Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

B.C.U. Cluj

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghițu, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel.

Colaboratori: I. Agărbiceanu, T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuț, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Traian Brăileanu, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, N. Dascovici, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, V. Ghidionescu, N. Ghiulea, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. Const. Lacea, dr. Aurel Lazăr, dr. Aurelian Magier, ing. Macșai, Augustin Maior, dr. Sabin Manuilă, Simeon Mehedinți, Stefan Meteș, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Zenovie Păclișanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopu, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Const. Sudețeanu, inginer Șuluțiu, D. Tomescu, Ișaița Tolan, dr. Aurel Voina, Dumitru Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof.-ziarist Alex. Lupeanu
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoș: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

În București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.

În Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohanul-vechiu)

Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Iosif Jumanca
Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Vasile Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Rafiroiu
Seliște: prof. Alex. Iosof

Dr. N. POPOLIȚĂ

MEDIC OPERATOR

specialist în boli de
nas, gât și urechi

Cluj, Piața Unirii Nr. 13.

Se caută 3 prof. cu diplomă

la școala medie de stat din Illa (jud. Hunedoara) pentru catedrele:

- 1) Matem., fizică, chimie;
- 2) Istorie, geografie, științe nat. și
- 3) L. franceză și germană,

cărora li se asigură pe lângă salariul legal un onorar de câte 6000 Lei anual.

Comitetul școlar.

UZINA ELECTR. A ORAȘULUI CLUJ.

No. 1443—924.

Aviz

Avem onoare a aduce la cunoștință Onor. public consumator, că în ziua de 13 Septembrie 1924, între orele 12-16 se va intrerupe curentul pentru întreg orașul din cauza lucrărilor ce se vor executa pe linia de înaltă tensiune Cluj — Someșul-Rece.

Cluj, la 9 Sept. 1924.

Director:

Inginer ss. ROATĂ

Dr. Gh. Sglimbea

Chirurg, gynecolog

fost asistent al cliniceii din

PARIS

BUCUREȘTI, str. Șelari 5

Doctorul OCTAVIAN G. PUȘCARIU

SPECIALIZAT LA PARIS

Boli Genito-Urinare,
Sifilis (Bărbați—Femei),
Cystoscopie, — Uretroscopie,
Tratamente Electrice

Consultațiuni: 8—9 a. m. și 4—7 p. m.

BUCUREȘTI

Telefon 64-52 Str. Brezoianu, 26 bis

S'a deschis!

PANTOFĂRIA STUDENȚEASCĂ

S'a deschis!

PETRE GHERASIM & Co., CLUJ, STRADA N. IORGA No. 6.

Se execută pantofi, ghețe, cizme, sandale. Studenții și funcționarii beneficiază de 10% reducere.

Sprîjiniți comerțul și meseria română!

Sprîjiniți comerțul și meseria română!

Vreți să cunoașteți Ardealul sub aspectele sale sociale și economice?

TARIFUL RECLAMELOR:

Lei

0 pagină . . . . 4000—
Jum. pagină . . . 2000—
Un sfert de pagină 1000—
0 optime „ „ 500—
0 șaisprezecime „ 250—

La republicare acordăm
reduceri de 40, 50 și 60%.

REVISTA SOCIETATEA DE MÂINE

este informatorul cel mai obiectiv al tuturor puteșilor de muncă și bogăție din cuprinsul regiunii ciscarpatine.

Vechiul regat și celelalte provincii au tot interesul să știe ce se petrece în Ardeal. Abonați „Societatea de mâine“ mare publicație săptămânală, apelați la publicitatea paginilor ei.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDACTIA:
PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, 14 SEPTEMBRIE 1924

Anul 1

N-rul 21

EXEMPLARUL 12 LEI

Principii generale de sociologie

Dat fiind că sociologia încă nu e introdusă în școalele secundare, iar la Universitate numai un număr restrâns de studenți năzuește a pătrunde în misterele acestei științe, mi-se pare necesar a schița mai întâiu principiile generale ale sociologiei; pentru a da termenilor întrebuințați aci un înțeles precis, științific, deosebit de înțelesul nehotărît și fluctuant ce-l au în viața de toate zilele și care, dacă nu variază dela individ la individ, atunci desigur dela clasă socială și mai ales dela partid politic la partid politic, întrucât conservatorii, liberalii, socialiștii etc. au o concepție a lor despre ceea ce este și, înainte de toate, despre ceea ce ar trebui să fie societatea.

Știința năzuind a studia în mod mai obiectiv fenomenele sociale, trebuie să purifice noțiunile, ridicându-le deasupra formulelor cari servesc acțiunii imediate.

Orice societate desprinsă ca unitate, ca sistem, caracterizat printr'un echilibru al părților sale constitutive, stă sub înriurirea unor forțe, cari îi imprimă prin acțiunea lor o anumită structură. Totalitatea acestor forțe o putem numi *mediu ambiant*, iar structura unei societăți, în înfățișarea ei generală, va fi expresia acțiunii mediului ambiant.

Comparând diferite societăți întreolaltă, sau diferite faze ale evoluției aceleiaș societăți, vom dobândi o clasificare a forțelor, cari acționează asupra societății, legând anumite deosebiri sau schimbări ale structurii sociale de anumite cauze, adică de acțiuni ale unor anumite categorii de forțe.

În acest fel vor apare fenomene structurale ca efecte ale acțiunii climatului, fenomene dependente de flora și fauna unei regiuni, fenomene cari depind de inriurirea societăților „străine“ (deci de inriurirea forțelor politice), și, în sfârșit, fenomene produse de inriurirea forțelor individuale (cunoscute în filo-

zofia istoriei sub denumirea de „oameni mari“ — proroci, legiuitori, domnitori, poeți, filozofi etc.)

Pe de altă parte noi putem considera societatea ca forță, care acționează asupra mediului ambiant, ca substrat compus din: indivizi, societăți omenești, plante și animale precum și materie anorganică.

Sinteza statică și dinamicele sociale ne va da apoi icoana lămurită a structurii și funcțiunii societății.

Analizând structura unei societăți, făcând anatomie socială, vom descoperi țesuturi sociale, cari pot fi concepute ca produse ale forțelor externe, iar studiind societatea în acțiune, deci făcând fiziologia socială, vom dobândi organe, instituții sociale, izvorite din cooperarea țesuturilor și servind adaptării societății la mediul ambiant.

Clasificarea și denumirea țesuturilor va rezulta din fixarea cauzelor externe ce le produc, iar clasificarea organelor va fi determinată de funcțiunile societății, de reacțiunile ei față de inriurirea mediului ambiant.

Țesuturi sociale sunt d. e.: sexele și vârstele, stările și clasele sociale, profesiunile, etc., iar organe sau instituții sociale: familia, biserica și școala, fabricile și băncile, armata și diplomația, magistratura etc.; acestor organe le corespund funcțiunile sociale ale educației, producției și repartizării bunurilor, ale apărării avutului social etc.

Cu cât țesuturile vor fi mai bine dezvoltate, mai bine diferențiate și echilibrate, cu atât mai bine vor funcționa diferitele organe, cu atât mai rezistent, mai bine adaptat va fi organismul social.

La baza expunerii metodice a structurii și funcțiunii organismului social stă principiul diviziunii muncii, care în diferitele teorii sociale apare sub diferite forme. Din științele sociale, în primul rând din politică, acest principiu a trecut în biologie pentru explicarea mai lesnicioasă a structurii și funcțiunii organismului

viu, care se prezintă, din acest punct de vedere, ca un Stat de celule bine organizat. Țesuturile compuse din celule nervoase, cele compuse din celule mușchiulare etc., formează, în cooperarea lor, organe, cari, prin funcțiunea lor, asigură existența organismului viu.

Biologia, adăugind aceste cercetări și întinzându-le asupra întregului domeniu biologic, a putut stabili o ierarhie a animalelor după gradul de dezvoltare a țesuturilor și organelor corespunzătoare, deci după gradul de dezvoltare a diviziunii muncii.

Principiul diviziunii muncii, aplicat în biologie, a fost pus apoi, într'o formulare nouă, de H. Spencer la baza unei teorii menite a explica toate fenomenele accesibile cunoașterii noastre. Teoria sa e cunoscută sub numele de *evoluționism*. În domeniul fenomenelor sociale, Spencer concepe obiectul sociologiei, societatea, ca un supraorganism, a cărui structură și funcțiune se poate studia și expune prin analogie cu organismul viu. Principiul diviziunii muncii, formulat acum ca proces de diferențiere și integrare, trece astfel din biologie în sociologie, dar acum analizat și exemplificat în amănunte. Urmașii lui Spencer (Lilienfeld, Schäffle, Worms) împing analogia la extrem, năzuind a descoperi în amănunte asemănarea, ba chiar identitatea societății cu organismul viu, un țesut și o instituție analogă în organismul social.

Critica ce s'a adus *organicismului* a restabilit intrucâtva echilibrul, dar fără a putea da până acum o concepție nouă despre caracterul obiectului sociologiei. Analogia, descoperirea de asemănări între un obiect în cercetare științifică și unul cunoscut e un mijloc bun pentru a înlesni cercetarea științifică, dar tot atât de necesară este fixarea deosebirilor pentru delimitarea diferitelor domenii de cercetare. Astfel năzuințele sociologiei de a se constitui ca știință independentă, trebuie să se întemeieze

în primul rând pe fixarea caracterului obiectului ei, deosebindu-l în mod precis de obiectele celorlalte științe.

Termenii de echilibru, statică și dinamică, anatomie și fiziologie etc. se pot aplica prin analogie în diferite științe, dar în fiecare știință acești termeni vor avea alt înțeles, determinat de caracterul specific al obiectului ei. Astfel și termenii de diviziune a muncii, de diferențiere și integrare, au în biologie și în sociologie alt înțeles.

Pentru sociologie, Emile Durkheim, în lucrarea sa „De la division du travail social“, ne-a dat cea mai completă și adâncă monografie a acestei probleme. După concepția sa, tipul ideal al unei societăți ar fi societatea întemeiată pe specializarea desăvârșită a indivizilor, pe intrarea lor necondiționată în țesăturile sociale și pe o echilibrare perfectă a acestor țesături. Numai prin specializare, *oikeopragia* cum o numește Platon, societatea modernă, Statul ar putea fi ferit de crize, de revoluții, și s'ar putea înfăptui concilierea între interesele opuse, individuale și de clasă. Statul ar putea deveni în acest fel un mecanism perfect, de un echilibru stabil între părțile sale constitutive.

Ca toate construcțiile raționaliste și unilaterale, și teoria lui Durkheim nu ține seama de faptul că Statul stă neîntrerupt sub înriurirea unui complex foarte instabil de forțe externe reprezentat prin Statele străine, astfel că omogenitatea substratului, necesară pentru înfăptuirea unei structuri perfecte și definitiv echilibrate, e neincetată primejduită. Intervine apoi și acțiunea individului, care e cu atât mai accentuată cu cât Statul e mai civilizat, adică cu cât societatea îi pune individului la dispoziție mai multe mijloace pentru a-și forma și apăra personalitatea. Dacă mai adăogăm, ca exemplu actual, și scutul minorităților, garantarea individualității etnice-naționale înăuntrul Statului, tipul ideal al lui Durkheim e departe de înfăptuire.

Ferindu-ne de pozițiuni extreme și de construcții raționaliste, noi putem afirma că societățile existente, reale, sunt sisteme de un echilibru instabil, în cari țesăturile se formează după principiul diviziunii muncii, cu tendința de a asimila (specializa sau diferenția) substratul, fie indivizi, fie grupuri eterogene, dar că, sub înriurirea forțelor externe, e dată totdeauna posibilitatea de re-

grupare a țesăturilor, de formare de sisteme noi, ceea ce se poate exemplifica și prin analogia cu organismele vii supuse și ele disoluțiunii și regrupării părților lor constitutive, numai că această regrupare sau regenerare se face cu totul altfel, prin procese cari se deosebesc în mod fundamental de procesul de perpetuare și regenerare în domeniul social.

În temeiul acestor principii generale vom putea expune prefacerile într-o societate anumită și vom putea judeca, dacă acea societate împlinește condițiunile de vitatitate printr-o suficientă diferențiere sau specializare, deci printr-o diviziune a muncii destul de dezvoltată, care să garanteze un echilibru între părțile sale, o solidaritate socială și o putere de asimilare a elementelor eterogene.

*

Expunerea prefacerilor sociale cari au avut loc, dela Unire încoace, în Bucovina, trebuie să se întemeieze pe comparația structurii sociale a Bucovinei de înainte de Unire cu structura ei actuală. Dar aceste două tablouri cari urmează a fi studiate, trebuie să le reconstruim pe baza evoluției sociale în timpul ocupației austriace și a celei de după Unire, deci țesăturile cari alcătuiesc structura în cele două momente, trebuiesc observate în mișcare, tablourile trebuie să se inchege înaintea ochilor noștri.

Principiile generale și metoda cercetării fiind fixate, putem trece la analiza societății bucovinene.

Dar nu vom vorbi de înriurirea climatului, a configurației solului, a florei și faunei asupra structurii sociale din Bucovina, deoarece acțiunea acestor forțe e aproape identică în întreaga țară și catastrofe cosmice sau telurice nu s'au întâmplat în Bucovina ca să schimbe structura socială.

Ci faptul interesant este intrarea Bucovinei într-o nouă organizație politică în urma catastrofei politice, care a dărâmat două împărțiri. Acest eveniment a trebuit să aducă mari prefaceri sociale, mari schimbări în structura societății bucovinene. Căci nimic nu înriurește mai puternic asupra unei societăți ca atingerea cu alte societăți. Caracterul unei societăți se fixează — am putea zice pentru totdeauna — prin înriurirea forțelor anorganice, dar contactul cu alte societăți e în stare să schimbe cu desăvârșire și în timp relativ scurt caracterul ei, s'o in-

chege sau să o desechilibreze, să-i cimenteze părțile sau să-i distrugă puterea de rezistență.

Toate aceste schimbări trebuie să-și găsească expresia în fenomenele structurale și funcționale ale societății.

Ca punct de plecare am stabilit structura socială a Bucovinei înainte de Unire, cum a rezultat din înrăurirea organizației Statului austriac.

Traian Brăileanu

profesor universitar, Cernăuți.

•••••

REPERTORIUL BIBLIOGRAFIC AL ISTORIOGRAFIEI ROMÂNE (1921—1922).

La „Cartea Românească“ a apărut pe o sută de pagini *Istoriografa română în 1921 și 1922, repertoriu bibliografic* întocmit de Ioachim Crăciun și Ioan Lupu, sub direcția d-lui Al. Sadi-Ionescu, bibliotecar ajutor al Academiei Române. Acest repertoriu a apărut întâiu în „Anuarul Institutului de istorie națională“ și extragerea lui în volum este justificată prin nemăsurata utilitate pe care o are o astfel de publicație.

Bibliografia, care într'alte țări a ajuns la o mare perfecțiune tehnică și a dat naștere unei nouă cariere pentru cei ce i-se dedică, la noi are o istorie recentă și săracioasă, pe fondul căreia s'au înscris numele lui Nerva Hodoș, al d-lui I. Bîanu și al dirigitorului de față, al dlui Al. Sadi-Ionescu, autorul unei vaste lucrări asupra călătoriilor streine în țările române, care nu știm de ce nu vede, odată, lumina tiparului. Planul lucrării este astfel împărțit: istorie, științe auxiliare, materii în legătură directă cu istoria și diferite chestiuni numai în legătură cu istoria. Pentru înlesnirea cercetătorului s'au dat și alte subîmpărțiri, pe regiuni, instituții, publicații și autori. Foarte folositoare rubrica România în războiul mondial sub care sunt însemnate și lucrările streine referitoare la subiect fie direct, fie în indirectă atingere. După cum spune d-l Al. Sadi-Ionescu în introducere: „s'a căutat a se clasifica materialul metodic și cât mai simplu, pentru ca cercetătorul să poată găsi, ceace îi trebuie, cu înlesnire“.

Un obiect pe care l-au avut în vedere autorii a fost ca pe lângă istorie și științele ei auxiliare să se dea și „bibliografia și lucrările despre toate manifestările vieții noastre sociale, în legătură cu istoria“. Dacă acest punct de privire va fi respectat și în viitor, ca în repertoriul de-acum, vom avea cu bibliografia istoriografiei, și în lipsa altei bibliografii sistematice, o bună parte a bibliografiei, scrisului românesc în genere, ceace înseamnă umplerea unui mare gol în viața noastră intelectuală.

O singură obiecțiune avem de făcut. În dorința lor de a da o bibliografie cât mai completă autorii au ținut să dea, după cum se spune, în introducere, „și criticele, analizele și discuțiunile ce a provocat opera sau articolul“. Dar, după cele pe care le indică autorii, promisiunea nu este împlinită, căci, la cele mai multe scrieri, sunt indicate numai o parte din dările de seamă, nu toate, după cum se poate crede, și nici cel puțin, cele mai alese sau cele imparțiale. Iată pentru ce în viitor trebuie căutată altă modalitate.

R. D.

M A H A T M A G H A N D H I *

(DUPĂ ROMAIN ROLLAND)

S'a născut în 2 Oct. 1869, în Nordvestul Indiei, dintr'o familie distinsă, a studiat în patrie, apoi din 1888 în Londra, de unde în India s'a întors la 1891. Ca avocat! Dar după câțiva ani s'a lăsat de advocatură, o carieră ce-i păruse imorală. Simțindu-și menirea naționalistă, se dedică ei: 1893—1914 în Africa sudică, dela 1914 în India.

Umilițiile suferite în Transvaal (pe atunci olandez) îl hotărâră să rămâie cu cei 150.000 de Inzi africani, al căror conducător politic devine. Douăzeci de ani duse el lupta care își avu culminarea în anii 1907—1914, după ce Inzii adunați în Iohannisburg pecetluiră cu jurământ idea *resistenței pasive*. Lupta lui Gandhi avu succes, și în 1914 el se întoarse în India cu reputația de bun conducător făcută.

Se întorsese crezând sincer că este cetățean—englez. Anglia promitea (1917) că va da Indiei un guvern responsabil; viceregele iscăli în 1918 un raport oficial despre reformele constituționale; încântată India dete 985.000 de soldați. Dar, nesinceră, îndată ce trecu războiul, Anglia nu oferă libertățile promise, ci suprime și libertăți vechi. Se restabilă poliția secretă, cenzura, toate șicanele tiranice ale stărei de asediu. India tremură de indignare; revoluția începu; Gandhi o organiză.

Important este acum să se știe și la noi ce fel de revoluționar este Gandhi; din ce suflet iese fatal, necesar, revoluția sa. Citând ideile coapte în el, vom sublinia tot ce trebuie să provoace comparațiunea cu ele. Deoarece el nu scrisese numai pentru a-l cunoaște, ci și pentru a învăța toate neamurile.

* * *

„Eu sânt legat intim de India, căreia-i mulțumesc tot. *Eu cred că India are o misiune*. Dacă ea nu va fi destoinică, aceasta fi va pentru mine un ceas de incercare, și eu nădăjduesc că în acel ceas nu voi fi mic. Religia mea nu cunoaște granițe geografice. Dacă credința mea este vie, ea va întrece și dragostea mea pentru India...” (1920. 11 Aug.)

Cuvintele acestea fac din Gandhi un erou pentru toată lumea, observă biograful lui.

* Mahatma = Marele suflet (Maha = marc; atma = suflet). Așa l-a numit poporul indic.

Unde ni-s eroii noștri politici de aceleași dimensiuni?

Fondul politicii lui Gandhi este religios. Dar religia sa nu este un hinduism exclusivist, ci unul care respectă inspirația și în biblie, și în coran, și în Zend-Avesta, în care, în toate el caută rațiunea. Căci el respinge „Cărțile învățătorei,” dacă ele nu pot să-și convingă rațiunea (2 Iulie 1920). Totuși, naționalismul său nu jertfește niciunul din principiile esențiale ale credinței indice.

Misiunea Indiei și-a lui se ancorază, așadar pe vechi credințe indice; are coloarea religioasă; are îndrăzneală și abnegare; are patetic.

Unde sânt pateticii noștri sinceri, neteatrali?

*

Drept este însă a nu uita că și creștinismul l-a influențat: Gandhi a spus că *idea rezistenței pasive* i-a dat-o Noul Testament, predica de pe munte, confirmată și de Tolstoi. De aceea biograful îl și caracterizează astfel: El este un Tolstoi mai blând, mai liniștit, care este un creștin în înțelesul universal al cuvântului. Căci Tolstoi este creștin mai mult din voință, decât din natură.

Cași Tolstoi, Gandhi este un adversar al civilizației europene ale cărei ipocrizii și falsuri le cunoaște bine. Contra acestora el va fi un luptător neodihnit, deși, sau tocmai pentru că „legea existenței sale este legea iubirei perfecte (fără excepție și fără marginiri)”. Dar, adaoage el, despre această dragoste asemănătoare cu a lui Isus: „Această ultimă și cea mai înaltă lege eu nu o vestesc în măsurile politice ce le reprezintă... Aceasta ar însemna, a te expune din capul locului unei înfrângerii. Nu ar fi rațional să aștepti ca masele să se supună deacum legii acesteia... Eu nu sânt utopist. Eu afirm, că sânt un *idealist practic*”. Explicat așa: El nu cere dela oameni mai mult decât pot da, dar, cere tot ce pot da; și acest tot este foarte mult.

*

Practic teoria, sentimentul îl duseră și pe Gandhi la cererea *autonomiei* indice, despre care știa că este dorul patriei sale. Deoparte el scrisese (europenește): Deoparte, mi-ar fi mai drag ca India să se libereze prin forță, decât să rămâie sclavă, in-

lăntuită de forța stăpânitorilor; apoi iarăși, întors la fondul religios-etic al politicii sale, al adaoage: Puterea nu poate libera India. *Autonomia nu se poate obține fără puterile sufletești care sunt propria armă a Indiei, arma iubirei, puterea adevăratului*. Și a fost o faptă genială a lui Gandhi că, vestindu-le acesteputeri sufletești, le-a descoperit Inzilor adevărata lor natură, puterea ascunsă a ființei lor; comentează biograful R. Rolland, care explică sufletul *activ în rezistența pasivă*, activ prin puterea iubirii, prin credință și jertfă. Aceste *trei energii* sunt simbul adevărului său; ele trebuie să ducă la triumf.

Deși la noi se vorbește de—apostoli, politici firește, pelângă Gandhi ei par niște mărunte mașinării, care în loc să caute ultimul fond al sufletului nostru național (= poporan!), ultima *bunătate* a fondului acestuia și să-i dea formule clasice de revărsare și de ivire cu țigniri de speranțe în succes, colindă țara cu păpușerii culturale și pseudo-culturale, ori tulbură apele și lasă în urmă doar câteva *sgândăreli*, care nu pot deveni *sgaduriri*. Gandhi, viața, ideile lui sunt faruri aprinse și pentru noi.... Cine, când le va vedea, de-așa de departe?

Deși puterea sufletească îi pare întâia și ultima necesitate, Gandhi — la nevoie — cere și ajutorul forței. Când însă? Când omul, când nația este în primejdie să fie laș ori lașă. El zise: „Unde nu rămâne decât alegerea între lașitate și forță, dau statul să se prefere forța.” „*Unei emasculari a întregii rase, eu îi prefer, de o sută de ori, forța*.” Sună frumos?! Și: „Mai bine voesc ca India să pună mâna pe armă, pentru a-și apăra onoarea, decât ca ea să fie un martor laș al propriei *umiliri*.” *Decât umilire, mai bine revoluție!*

Dar, explică Gandhi, mai departe: „Eu mai știu că ne-volența (Non-volența) este superioară violenței, cum iertarea este superioară pedepsirii. Iertarea este podoaba războinicului. Dar a te reține dela pedepsire este iertare numai dacă într'adevăr există puterea de a pedepsi. Din partea unei creaturi impotente iertarea nu are valoare.” Și, ca aplicație reală, el continuă: „După părerea mea, India nu este impotentă. 100000 de Englezi nu pot speria 300 de milioane de ființe omenești... Și de altfel, puterea Indiei nu zace în mijloacele ei fizice; ea zace într'o *voință neînfrântă*. Non-volența nu însem-

nează, să te predai făcătorului de rele. Non-violența opune voinței tiranului toată puterea sufletului. Dar, în acest chip, un singur om se poate opune unui imperiu întreg și poate provoca căderea lui.”

Firește, prin suferința celui ce se opune astfel. Non-violența este o suferință conștientă.

„Religia Non-violenței nu este numai pentru sfinți, ci pentru fiecare om. Ea este legea speciei noastre, precum violența este legea bestiei. În bestie sufletul doarme: demnitatea omului cere o lege superioară: puterea spiritului. Eu vreau ca India să asculte de această lege; ca ea să-și dea samă de puterea sa. India are un suflet, care nu poate pieri: Sufletul acesta se poate împotrivi tuturor puterilor materiale ale lumii.”

Adaog aici exclamația și comentarul lui Rolland: „Nobilă mândrie! Bărbăteasca lui iubire pentru India pretinde dela țara aceasta, să i fie scârbă de puterea nedemnă și să se jertfească. Non-violența este onoarea sa. Dacă renunță la ea, se perde. Căci, zice iarăși Gandhi: „Dacă India face din forță credința sa, n'aș mai ține să rămâiu în India. N'aș mai putea fi mândru de patria mea! Patriotismul meu este subalternat religiei mele!”

Din tot ce citez și din tot ce nu citez și ce ar trebui căutat de toți, in isvorul întrebunțat și de mine, reiese că Gandhi este o intrupare elementară de ideal și simțiri armonizate într'un credeu care știe că are puterea de-a duce lumea cu sine; și că o are e grație luminoșiei sale vederi în sine, în alții, în valoarea vieții sufletești.

*
Gandhi, deci, suferă, tolerează până ce se convinge că dușmanul, imperiul britanic, nu înțelege de loc datoria sa. Suferă și crede, până la 1920, că este încă dator a coopera cu imperiul. Dar acum foaia se întoarce. Guvernul a dat o lege nedreaptă: opoziția indică, gandhistă, refuză a se supune legii desonoratoare: și își rezervă libertatea de a întinde nesupunerea și la alte legi; de a merge până la totală refuzare a colaborării cu statul. Ideea aceasta este trecerea în politică a unui principiu de etică sănătoasă: Nimeni nu are dreptul să mă asocieze la o nedreptate, la o nedemnitate. Dacă ar înțelege-o toate popoarele! Dar, cum el nu voia să convingă prin forță, ci să câștige pe dușman prin iubire, Mahatma se hotărî să suferă încă, el și poporul său. Și porni

astfel: Orându-i o zi de post ca început al mișcării. Toate clasele îndice postură; și în ziua aceea India își regăsi unitatea faptei sale.

Numai în câteva locuri se iscară neorândueli. Un general le reprimă sălbatec într'un loc (Jallianwalah Bagh). Dar ziua aceea fu botezul mișcării. Gandhi explică poporului, că în liniște sufletească el trebuie să fie pregătit și la alte jertfe, dar — ceru anchetă și rechemarea generalului.

Guvernul englez nu a dat satisfacția cerută.

În acest timp se face și unirea cu Mohamedanii Indiei, cu elementul cel mai îndrăzneț al Indiei, pe aceeași bază: Non-cooperatie! Și conferința comună îi dete viceregelui timp de o lună să se conformeze el. Insuși Gandhi îi scrisese. Pe ziua de 1 August se proclamă Non-cooperatia. Textual: „Deplină Non-cooperatie cere organizare deplină. Desordinea se naște din mânie. Forța trebuie să fie evitată necondiționat. Orice întrebunțare a forței ar însemna pentru cauză un regres și o prăpădire nefolositoare de vieți de oameni nevinovați. Înainte de toate: Să fie ordine!” Ce era să fie deci ordinea în Non-cooperatie? Era să fie: renunțare la titluri și onoruri: refuzul de-a iscăli la imprumuturile interne ale guvernului; greva advocaților: întrebunțarea tribunalului privat (arbitraj); boicotul școalelor oficiale; refuzul de a lua parte la primiri oficiale și serbări oficiale; refuzul oricărei slujbe civile și militare; lupta pentru independența națională. Acesta a fost primul pas. Inșă, Non-cooperatia trebuia să prepare pentru desobediința civilă, de ex. pentru refuzul dărilor.

Mișcarea începu la 1 August 1924. Din parte-i grija ca marile manifestațiuni să nu decadă în desordine fu mică. Dar, totuși, până'n cele mai ascunse colțuri fu dusă mișcarea de despărțire. De forța morală trebuia să se simtă toată viața. De pildă: de dragul sănătății rassei se cercă și se practică boicotul alcoolului, se întemeiară societăți de temperare, se reveni la industria casnică, la combaterea civilizației europene (Universitatea din Ahmedabad!) etc., etc.

Guvernul neliniștit, amenință. Dar mișcarea se concretisă tot mai bine. În Decembrie 1920 congresul național indică ceru *home rule* pentru India, de obținut cu mijloace pacifice și legale. Urmară represiuni nouă. Dar ele potențară adorarea

eroului, despre care în 1921 se vorbește ca de un *sfânt*.

Mă opresc, încă odată, să întreb: Vndei *sfântul* român? Il căutăm la Putna, în munții Moților, la Mărășești, unde nu-l mai găsim; el nu este; nația nu-l simte, pentru că nu a venit încă. Noi avem numai stăpînituri de sfinți, preținși sfinți. Și va trebui să examinăm odată critic: de ce sufletele însetoșate nu se alină și nu se pot increde?

R. Rolland spune congenial de ce Gandhi este sfânt: „Dintre profeții mari și mistici, el este singurul care nu are viziuni și revelații. Dar el nici nu caută să și le închipue sieși ori altora. Sinceritate fără de pată: Fruntea-i rămâne fără transportări, inima fără deșertăciune. El este și rămâne om ca toți oamenii. Nimeni să nu i zică sfânt! El nu admite. Și tocmai de aceea este...”

Ai noștri nu au sinceritatea, dar au deșertăciuni. O, și o are: cine n'ai crede... Mi-e greu. Și reviu iute la Gandhi.

Deși amic personal, Tagore nu aprobă indismul exagerat al lui Gandhi. Critica lor reciprocă cuprinde câteva pagini foarte interesante din biografia lui R. Rolland. Tagore nu respinge europenismul, deoarece trezirea Indiei coincide cu trezirea lumii și izolarea de aceasta este un păcat contra aceleia. Gandhi răspunde: „Non-cooperatia nu se îndreaptă contra Apusului, ci contra civilizației materialiste și contra exploatărei celor slabi, pe care acea civilizație o are ca urmare.” „India trebuie să învețe a trăi, înainte de a putea să învețe să moară pentru omenime”. Prin urmare, el este gata a primi colaborarea cu Europeanii, dacă ei primesc — idealul său.

De-aceea „sfântul” nu se tulbură nici de intervenirea moderatoare a amicului său, ci — înaintă.

*
Tot mai energic se accentuă desfacerea drumului său și a poporului său de către Englezi. Un nou manifest întărește ideea că Indul nu poate fi nici slujbaş, nici soldat al unui guvern care a primit decăderea Indiei. Comitetul congresului indică general confirmă manifestul și dă voie oricărei provincii să execute acum desobediința civilă și să înceapă prin refuzul dărilor. Desobediința generală trebuia să înceapă la 17 Noembrie, când principele de Wallis debarcă în Bombay. Boicotul îl realisară; clasa mijlocie și clasele de jos; nu și bogății, pe care, din cauza aceasta, plebea îi atacă.

Acesta era un început de revoluție. Dar eu socotesc că nu trebuie să o descriem aici, unde nu formele ei mă interesează, ci precedentele ei, cauzele, agenții sociali și morali ce o produsera. Gandhi nu a aprobat violența; dar programul non cooperăției îl susținu mai departe, energic, până la arestarea sa, în Martie 1922.

Procesul său a fost o minune de filosof politic. Sfântul impunea străinilor; și creștea în fața patriei, creștea mereu; căci el vorbea instinctelor rasei. Pentru că „dacă un geniu este mare numai prin mărimea sa, ie că el este de acord ori nu cu mediul său, un geniu al faptei poate avea efect numai dacă cores-

punde instinctelor rasei, trebuințelor timpului și așteptărilor lumii”.

Cetirea vieții lui Gandhi nu este numai interesantă; ea este și foarte importantă, nu numai ca înțelegere a dezvoltării sufletești, care va schimba odată fața Indiei, ci și ca studiu de prototip *universal* al revoluționarului ancorat în convingeri indelebile, conștient că ele vor birui, consecvent, tare, neabătut din drumul simțit ca mântuitor.

Rândurile mele au avut de scop să indemne la studiul vieții acesteia, din care schintea sar în toate părțile: Africa, Asia, Europa ascultă. De ce n'am deschide urechile și noi, dela poalele Carpaților?

G. Bogdan-Duică

0000000000

INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE

ACTIVITATEA ȘCOLARĂ A LUI GHEORGHE ȘINCAI

O fericită idee, o inspirație divină avu episcopul Blajului la anul 1782, când numi pe nemuritorul Șincai în postul de director al școlilor românești din archidieceza sa. Această numire avu o influință hotărâtoare asupra dezvoltării culturale a poporului român din Transilvania. Șincai era cel mai chemat să ocupe această funcție, era cel mai îndreptățit să pună piatra fundamentală a învățământului nostru primar. Era un bărbat împodobit cu o cultură bogată și aleasă, cu o inteligență sclipitoare și prevăzătoare, cu o nețărmurită dragoste pentru a îndruma pe fiii neamului său pe făgașul sănătos al culturii, și cu o stăruință neobosită întru împlinirea datorinței sale. Șincai, care călători prin țările Apusului și îi cunoștea instituțiile culturale, repede își dădu seamă că obiditul său neam numai prin școală se poate desmeteci din letargia seculară, numai la razele strălucitoare ale culturii poate simți trezându-se în sufletul său licărirea conștiinței naționale, acea putere tainică, care indeamnă popoarele să lupte cu toată puterea sufletului pentru realizarea idealurilor sale.

Nemuritorul cronicar, numit fiind directorul școlilor naționale, nu stă numai în birou, ca să dea ordine și să primiască informații ci el însuși pleacă în lungul și largul Ardealului, se convinge la fața locului despre situația nenorocită a țărănilor dela sate și exhauriază toate mijloacele cari îi puteau sta într'ajutor la înființarea de școli pentru

fiii iobagilor români. În curs de 12 ani, 1782-1794, cat timp ocupă postul de director, — o durată de timp mica pentru o misiune atât de mare și grea — Șincai înființează peste 300 de școli; se îngrijea ca fiecare școală să-și aibă puterile didactice necesare. Învățătorii erau recrutați cu deosebire dintre cantorii de biserică și alți cărturari ai satelor. Cu ocazia inspecțiilor însă Șincai constată că mulți învăț-

tori nu-și împlinesc datoria de dascăl, ci s'au refugiat între zidurile scunde ale școlii numai ca să scape de sarcinile grele de iobag. În anul 1790 face un raport despre aceasta guvernului și-l roagă să ia măsuri aspre împotriva tuturor acelor cari își neglijează datoria de slujitori ai culturii. Guvernul însărcinează autoritățile administrative din scaunul Mureșului cu ducerea la îndeplinire a celor cuprinse în raportul directorului școlilor naționale din Blaj. Vicecomitele în ședința vicescaunului (vice szék) din 11 Martie 1790, aduce următoarea hotărâre: „Gheorghe Șincai, directorul școlilor românești, a raportat On. Guvern că și în județul nostru sunt unii învățători, cari numai pentru aceea au primit funcția aceasta ca să se subtragă dela sarcinile publice, dar nu instruiază tinerimea. Din acest motiv să se conscrie aceștia ca să fie sub supravegherea noastră pentru a coresponde indatoririi lor; cari își neglijează datorința, îndată să fie supuși la suportarea sarcinilor publice. 1) Această hotărâre aruncă o lumină vie asupra zelului cu care lucra Șincai la organizarea învățământului nostru primar.

Potrivit cu această hotărâre se face conscrierea învățătorilor suspecti, cari trebuie supraveghiați mai deaproape.

Din acest conspect rezultă că

CONSPECTUL

școlilor greco-catolice, înființate în comitatul Târnavelor.

Nr.	Numele comunelor unde s'au înființat școli	Numele și pronumele învățătorilor	Ziua și anul, în cari li s'au dat patente sau certificate
1	Adămuș	Ioan Pop	29 Dec. 1787.
2	Andrașfalău	Petru Toma	29 Dec. 1787.
3	Bodogaia	Filip Moldovan	29 Dec. 1787.
4	Bord	George Pop	7 Ian. 1788.
5	Ebesfalău	Ioan Alamori	
6	Agristeu	Ioan Sevestrean	2 Ian. 1788.
7	Erneiu-Mare	Petru Söcs	22 Dec. 1789.
8	Hagymaș-Bodon	Iosif Bernați	7 Nov. 1789.
9	Valea-Lungă (Hosszupatak)	Ioan Aron	29 Dec. 1787.
10	Isotodul mic	Basilie Barna	29 Dec. 1787.
11	Lăscud	Teodor Pop	23 Ian. 1788.
12	Lodroman	Ioan Trâncu	19 Dec. 1789.
13	Mădărasul de Câmpie	Prim. Toma Moldovan	18 Dec. 1787.
14	Medesfalău	Al doilea Ion Raț	23 Martie 1787.
15	Micășasa	Aron Pop	23 Dec. 1787.
16	Nirașteu	Prim. Chirion Neagoe	29 Dec. 1787.
17	Pâna de	Al d. Mich. Renei	29 Dec. 1787.
18	Iernut	Dimitru Pop	29 Dec. 1787.
19	Șamșudul de Câmpie	Vasile Cipariu	24 Oct. 1789.
20	Seulia	Ioan Seulian	1 Ian. 1787.
21	Șarosul maghiar	Prim. Bas. Pop	1 Martie 1789.
22	Somfalău	Al d. Ioan Dubleu	
23	Spini	Teodor Pop	30 Dec. 1787.
24	Sâncel	Georghe Pop	15 Dec. 1787.
25	Valea Sasului	Alex. Pop	1 Apr. 1788.
26	Sângeorzul de Mureș	Simion Costea	2 Ian. 1788.
27	Vetț	Ion Popa Pintilie	1 Ian. 1788.
		Georghe Raț	18 Dec. 1787.
		Andre Bardos	22 Dec. 1789.
		Ioan Bobos	15 Dec. 1787.

toate școlile acestea au fost înființate, iar învățătorii numiți de Gh. Șincai pe timpul directoratului său. Spre nenorocul neamului nostru Șincai stătu în fruntea „școlilor naționale” numai până în anul 1794. În acest an, dușmanii săi personali, cuprinși de invidie și răutate pentru cununa neveștețită de laur ce încoronează din an în an tot mai frumos fruntea nemuritorului cronii

car și dascăl, se unesc cu subprelectul din Aiud și silindu-l să urce calvarul tuturor suferințelor, îl despoaie de funcția de director și-l fac să prindă în mână bățul pribegiei.

Traian Popa.

1) Vezi și lucrarea mea: Un capitol sbuciumat din viața lui G. Șincai, Tg.-Mureș 1924.

Vezi archiva jud. Mureș-Turda lit. G.

○○○○○○○○

SĂNĂTATEA PUBLICĂ

O ANCHETĂ DEMOGRAFICĂ LA FRONTIERA DE VEST A ȚĂRII

Mare mortalitate infantilă în țară (între 23·93% și 56·91%). Tragerea unui cordon de protecție infantilă de-a lungul frontierei. O propunere pentru transpunerea la țară a centrului de gravitate a operelor de asistență infantilă

Războiul mondial care a făcut să curgă pârăie de sânge omenesc, a redus în mod foarte simțitor numărul populației românești. În afară de vechiul regat, la noi au avut loc jertfe reclamate de interese străine. S'a augmentat cifra mortalității, pe care cu părere de rău trebuie s'o înregistrăm la pasivul bilanțului nostru demografic din ultimii ani.

Din nenorocire pierderea pe care am suferit-o, nu se limitează numai la aceste jertfe reclamate de niște împrejurări excepționale. Românismul aproape anual aduce încă un greu tribut, prin moartea a zeci de mii de copii, cari din motive multiple sunt substrase cu o consecvență înfiorătoare capitalului românesc, căci ce altceva ar reprezenta miile de brațe și valoarea intelectuală, a atâtor indivizi, dacă ei ar fi salvați, decât un important capital economic și intelectual?!

Să nu se uite că puterea și vitalitatea unui neam este în funcție de numărul indivizilor cari îl compun și de faptul intru cât acești indivizi pot să asigure succedarea urmașilor lor.

Numărul populației sau mișcarea demografică a unei națiuni poate fi influențată. Pentru ca progresul și dezvoltarea numerică a unui popor să fie garantate, este nevoie, ca natalitatea nu numai să egaleze mortalitatea suferită, ci ea trebuie să prezinte un important excedent.

În lipsa acestui excedent în favoarea nașterilor, echilibrul de mai sus suferă o deplasare în desavantajul națiunii din chestiune, pentru care această perturbare poate să constituie un iminent pericol și o adevărată catastrofă.

Consultând o statistică a doctorului Variot despre numărul naș-

terilor din diferitele țări, vedem că Rusia ocupă locul de frunte cu 47·4 la 1000 locuitori, locul al 2-lea e rezervat Spaniei cu 34·8 la 1000 locuitori, iar locul al 4-lea revine României (vechiul regat) cu 39·0%. Ungaria este reprezentată cu 39·4 la mie.

Din calculele de mai sus se evidențiază că atât vechiul regat cât și provinciile cari au aparținut fostei monarhii, dispun de o respectabilă natalitate, lucru, care demonstrează până la evidentă puterea de reproducțiune a neamului românesc.

Dacă însă privim și partea cealaltă a medaliei, vedem, că din nenorocire și în cecece privește mortalitatea infantilă, noi ne aflăm printre cei dintâi:

Rusia este reprezentată cu 28%
România cu 22%
Iar fosta Ungarie cu . . . 21%
Sunt de invidiat țările dela nord, așa d. ex. Norvegia are o mortalitate de 8·9% (după Variot).

Am relatat aceste cifre seci, pentru că nimic nu poate fi mai elocvent pentru demonstrarea tezei pe care ne-am propus, decât ele, cari după cum vedem trebuie să fie strigătul de alarmă, care trebuie să trezească din indiferență pe toți aceia, cari poartă la inimă încă soarta neamului nostru și care se mai pot însufleți pentru o cauză nobilă. Bazându-ne pe datele regretatului dr. I. M. Dinescu căzut jertfă devotamentului și obligațiunei sale profesionale în decursul războiului pentru desrobire, vechiul regat anual înmormânta 70 mii (Șaptezeci mii) de copii. Să ne imaginăm încă aportul pe care-l aduc și provinciile noi și putem presupune, ce pierderi imense suferim anual.

Pierderile pe cari suntem nevoiți a le înregistra anual „echivalează cu câte un războiu pierdut”.

Pentru completarea datelor referitoare la țara noastră și cu intențiunea de a ne forma o părere reală despre situația dela frontieră, am crezut de bine a întreprinde o anchetă cu scopul de a contribui la punerea la punct a acestei chestiuni pentru noi de o reală importanță. Ancheta întrepinsă se referă la comuna Curtici jud. Arad, stațiune de frontieră, care dispune de 13 mii locuitori. Am intrat în posesiunea datelor cari mă interesau grație concursului binevoitor al actualului secretar comunal.

În Anul 1913. S'au născut 419, născuți morți 6. Mortalitatea totală 258. Mortalitatea infantilă: până la 10 zile 23, morți, până la 1 lună 37, până la 6 luni 28, până la 1 an 29, până la 2 ani 17; total: 134 morți, plus 6 născuți morți — 140. Din 419 născuți până la vârsta de doi ani au sucombat 140, adică 33·41%.

În anul 1916 s'au născut 188, născuți morți 3. Mortalitatea totală: 233. Mortalitatea infantilă: morți până la 10 zile 10, morți până la 1 lună 17, morți până la 6 luni 22, morți până la 1 an — 17, morți până la 2 ani 381 Total: 104 morți, iar 3 născuți morți, deci 107 morți. Din 188 copii până la vârsta de 2 ani au sucombat 107=56·91%.

În anul 1916 se constată deci o scădere bruscă a cifrei natalității determinată de mobilizarea tuturor elementelor bărbătești valide. În aceiași ani se constată și o urcare considerabilă a mortalității infantile până la vârsta de 3 ani. Faptul care a contribuit ca cifra mortalității să sufere o ascenziune însemnată, în afară de cauzele obicinuite, pe cari le vom relata mai târziu, a fost contagiunea de tuse consulsivă care a grasat în această regiune.

În anul 1919 s'au născut 334, născuți morți 5. Mortalitatea totală: 196. Mortalitatea infantilă: morți până la 5 zile 11 copii, morți până la 1 lună 28, morți până la 6 luni 19, morți până la 1 an 5, morți până la 2 ani 1 total' 74, plus 5 născuți morți = 79. Față de 334 nașteri câte s'au prezentat în anul 1919, sunt 79 de cazuri de moarte = 23,95%.

În anul 1919 natalitatea este urcată în raport cu natalitatea anului 1916, dar ea rămâne inferioară celei din 1913.

Se constată deci o decreștere a natalității. Urcarea relativă față de anul 1916 se explică prin întoarcerea

la vetrele lor a bărbaților mobilizați. Nou născuți morți au fost în număr de 5. Cifra nou născuților morți manifestă o tendință la urcare. Nu suntem în măsură să stabilim numărul avorturilor spontane, abstrăgând dela cele provocate prin intervențiunii criminale, deoarece oficiul stării civile nu poartă evidența acestora, declararea lor ne fiind obligatorie. Etiologia avorturilor spontane este identică în majoritatea absolut a cazurilor cu cea care determină nașterea copiilor morți, purtați până la termin. Prof. Pinard în lucrarea sa: „La France après la victoire“ deasemenea constată urcarea prematură a nașterilor, pe cari el este dispus a le atribui surmenării, care la tot cazul joacă un rol însemnat în determinarea lor. Ceeace se trece sub tăcere este însă faptul că în afară de surmenarea la care a fost expus sexul delicat, supus unei activități desfășurate în timp de pace exclusiv de brațele bărbațești (lucrul de fabrică și uzină), un rol dintre cele mai importante îi revine sifilisului, acestui flagel teribil, care în decursul războiului prin deplasarea continuă a unităților, a înregistrat o difuzionare simțitoare. Femeile din Curtici nu sunt muncitoare de fabrică și ele nu au fost angajate nici la uzine ca vriere, ci îndeplineau obicinuata muncă de gospodărie și de câmp, servicii pe cari ele le exercitau și în prezența bărbaților lor. Dealtfel în 1919 bărbații foști mobilizați erau întorși la vetrele lor și astfel încetând presupusa surmenare ar fi trebuit să înceteze și efectul. Cu toată deducția logică însă, acest efect nu a încetat, ci din contră el a progresat; împrejurare care ne face să căutăm cauza în altă parte. Se constată în schimb existența unui raport intim între acești morți prematuri și exacerbația boalelor venerice.

Anul 1923 în afară de o natalitate de 343, mai prezintă o cifră de 31 nou născuți morți, deci o continuă urcare a acesteicategorii. Mortalitatea infantilă în anul acesta a fost: până la 5 zile 17 morți, până la 1 lună 22, până la 6 luni 24, până la 1 an 20, până la 2 ani 14 morți, total: 97 morți, plus 13 născuți morți = 110. Din 343 copii au murit până la vârsta de 2 ani 110=32.07% Cifra mortalității infantile reparțizată pe luni este următoarea: Ianuarie 13 morți, Februarie 7, Martie 5, Aprilie 11, Mai 5, Iunie 4, Iulie 7, August 16, Sept. 12, Oct. 8, Noemvrie 6, Decemvrie 6.

Pe baza cifrelor date se poate ajunge la următoarele concluziuni;

Abstrăgând dela fluctuațiunile determinate de evenimentele excepționale ale conflagrațiunii mondiale, cu toate că ar trebui să ținem socoteală și de aceste, provocând ele o urcare considerabilă a cifrei mortalității generale, care ar trebui să fie compensată printr'o natalitate escesivă, pentruca echilibrul demografic să-și poată reface perturbațiunile suferite, — se constată:

a) o *decreștere, lentă dar progresivă* a cifrei natalității;

b) *urcarea cifrei copiilor cari se nasc morți*: suntem convinși că cifra avorturilor spontane și neprovocată de aceeași etiologie, este foarte însemnată - nu suntem însă în măsură a da un număr exact din cauza lipsei de înregistrare a acestor cazuri;

c) *mortalitatea copiilor sub 2 ani se menține mereu urcată*; ea marchează o fluctuațiune care actualmente se află într'un mers ascendent și crescând. Dela 33.41% în 1913 crește la 56.91% în decursul războiului, când în 1916 în afară de cauzele obicinuite, a mai intervenit și contagiunea de tuse convulsivă. 22.95% în 1919 și 32.07% în anul 1923. În anul curent se prevede o mortalitate infantilă și mai urcată din cauza contagiunii de tuse convulsivă care și-a făcut din nou apariția secerând printre sugari multe vieți, iar pe copii mai mari predispunându-i la tuberculoză;

d) în afară de sifilis, care face mari ravagii și ale cărui victime se repartizează cam în mod egal pe diferitele anotimpuri cu o tendință la urcare, pe timp ce trece, tabloul nostru despre mortalitatea infantilă grupată pe luni, prezintă de două ori câte o urcare mai însemnată: în intervalul de Ianuarie—Aprilie, și Iulie - începutul Octomvrie. Cea dintâi se explică prin inflamațiunile aparatului respiratoriu, iar a doua prin tulburările digestive.

Urcarea cifrei mortalității infantilă a copiilor sub doi ani este determinată deci de sifilis, maladii infecțioase, turburări digestive și aprinderi de plămâne. În contra acestor factori determinanți ar trebui să acționăm cu toată energia și în special la frontiera țării, unde dorim să avem o populație românească și viguroasă, care să formeze acel bloc de granit, de care au să se izbească toate năvălirile străine, cu tendință să tulbure liniștea și pacea internă a unui popor muncitor.

Ar fi deci consult ca pentru de-

clanșarea și ducerea la izbândă a acestei lupte, să se înființeze acele cetățui inexpugnabile, cari sunt *dispensariile de copii*. Atât statul și indeosebi serviciul sanitar, cât și „Societatea Prinipele Mircea“, singura societate de inițiativă particulară, care lucrează cu un aparat mare, sunt chemate, și singure capabile, să saneze o tristă situație. Este în interesul națiunii, că atunci când se proiectează înființarea unei zone de colonizări și atunci când se vorbește mult de formarea unei zone culturale la frontieră, noi să tragem un *cordoan de protecție infantilă*, care va contribui în mod considerabil la întărirea elementului românesc. Ni-se pare cam nepotrivit că atât statul cât și „Societatea Prinipele Mircea“ înființază dispensarii exclusiv la orașe, cari în Ardeal în special se află încă în mâni streine.

Pe când noi luăm concurența cu diferitele dispensarii existente streine pentru salvarea elementelor deosemena străine, elementul românesc dela țară tânjește. Este nevoie să *intervenim cu toată energia disponibilă la țară unde se află depozitată forța neamului nostru* pe care singură ne putem baza în momente de grea încercare. Nu dorim de cât să atingem chestiunea unei concurențe deplasate între instituțiunile de ocrotire infantilă cu caracter particular, pe de o parte, și cele de stat pe de altă parte. Ea s'ar putea semnala chiar și între instituțiunile de stat, când funcționarea uneia se face în detrimentul celeilalte; printr'o concurență rău înțeleasă ele sunt menite să-și paralizizeze reciproc activitatea.

Suntem informați că societatea Prinipele Mircea proiectează, grație unei munci desinteresate de altfel și pline de avânt a unor femei din societatea românească, înființarea unui sau a mai multor „căminuri pentru mame“ unde femeile lipsite de mijloace vor putea afla adăpost împreună cu copilul lor în vederea creșterii acestuia. Până aici planul este excelent. El însă va fi realizat acolo unde și statul își are încă o instituție similară, cu o menire însă mai vastă și cu un cerc de activitate mai larg, cum este azilul de copii sau centrul pentru ocrotirea copiilor. Azilul de copii, printre copiii pe cari-i ocrotește, conțază foarte mulți sugari fără mame. Dată fiind mortalitatea de vră-o 7 ori mai mare a copiilor nutriți artificial față de cei alăptați la piept, azilele de copii sunt silite să recurgă la concursul mamelor internate, cărora le cere

SĂMĂNĂTORII DE IDEI DUPĂ INCHIDEREA CURSURILOR DELA VĂLENI DE MUNTE

câteva zeci de grame de lapte de mamă, pentru copiii lipsiți de mamele lor. Nu toate mamele sunt dispuse întotdeauna să acorde acest concurs. Când odată ele vor putea alege între cele două posibilități: de a fi internate în căminul pentru mame, mai reduse ca efectiv, unde mama va fi pusă în situația de a-și alăpta numai copilul propriu, fără să i-se mai ceară și alte servicii, și azilele de copii unde i-se va impune desfășurarea unei activități de gospodărie și alăptarea copiilor lipsiți de mame, ni-e teamă că ele nu vor mai solicita internarea lor în azile, și astfel un număr foarte însemnat de sugari fără mame și bolnavi vor fi privați de singurul aliment care le convine. În mod indirect s'ar ajunge la reducerea contingentului și așa nu prea mare al doicelor și s'ar comite un act de nedreptate socială față de copiii părăsiți, cari, date fiind condițiile mult mai dezavantajoase în raport cu cele în cari sunt plasajii copiilor cu mame, ar merita în primul rând ocrotirea societății, care și-a pus de țintă apărarea celui mai slab în lupta pentru existență. Sunt două posibilități: ori se va evita pe viitor înființarea căminurilor de mame acolo, unde se află azile de copii, ori și căminurile pentru mame își vor însuși un număr corespunzător de copii fără mame pentru creștere. O altă eventualitate nu poate decât să aducă cele mai grave prejudicii intereselor vitale ale copiilor părăsiți, cari sunt copiii statului.

Mortalitatea infantilă foarte mare la țară în sânul populației românești, predominarea elementului strein la orașe în Ardeal unde se află medici pediatri streini și dispensarii streine suficiente pentru ocrotirea lui, și luptele sterile dintre diferite instituțiuni de protecție infantilă ce sporesc mereu la orașe, sunt cele trei considerațiuni cari reclamă imperios deplasarea dispensariilor, fie de stat, fie cu caracter particular, și canalizarea lor la țară. Aceasta trebuie să fie problema principală a preocupărilor noastre. Tragerea unui cordon de protecție infantilă de-alungul frontierei de vest a țării, ar marca prima etapă de transpunere a centrului de gravitate a opereii pentru salvarea vieții copiilor noștri. S'ar extinde mai târziu asupra teritoriului întreg al țării. Regenerarea nașunții române va fi astfel sigură.

Dr. Axente Iancu,
medicul-șef, director al centrului
pentru ocrotirea copiilor Cluj.

•••••

Ce a fost ea înainte de războiu se știe. Tineri veniți din toate țările românești, după un an de viață școlară chinuită de programe și de formalități, tulburată de zarva orașelor, își recreau și-și premeneau sufletele, petrecând o lună-două de vară în acest colț liniștit, invidiat de aerul munților din preajmă. Cu drag se strângeau în jurul unor profesori de inimă, care le vorbeau despre cei durea mai mult pe toți în acele vremuri: un neam plin de viață, dar cu trupul frânt de graniți dușmane.

Peste ele, mâinile frățești se strângeau aci, în Văleni și românul liber pleca mai dărz, iar cel subjugat mai plin de nădejde.

Au trecut de-atunci abia zece ani, și pare un veac de prefaceri! Durea frământată la Văleni a dat roade. Azi, rosturile și nevoile s'au schimbat. Odată cu ele, și înfățișarea și direcțiile cursurilor de vară de la Văleni. Statul nou trebuie consolidat în interior și aceasta nu o vor face-o singure nici instituțiile, nici legile, ci sufletul lămurit și unificat al tuturor cetățenilor noștri pe făgașul aceleiași culturi. E ideea călăuzitoare la Văleni. De-aceia, se dă o deosebită atenție Românilor din provinciile alipite și minorităților. Și unii și alții au venit, mai ales în anul acesta, într'un număr respectabil. S'au cercetat, în numeroase conferințe și în cursuri speciale organizate, stările de fapt din regiunile noi și s'au stabilit puncte de legătură cu restul României.

Pivotul discuțiilor l'au format cele trei cicluri de lecții ale dlui profesor N. Jorga, întemeietorul și conducătorul Universității: ce este democrația, despre regionalism și elementele culturii românești. Chestiuni din Ardeal au fost tratate de dnii St. Meșș, Suciuc, Bitay Árpád, Roth, Müller și Rösler. Basarabia a format preocuparea dlor Murgoci, Munteanu-Râmnic și V. Băncilă.

Dar problemele actuale de cultură generală n'au fost nici ele neglijate. Dnă Sădoveanu, dnii Pompeiu, Gusti, Papacostea, Ghidionescu, Nisipeanu le-au tratat. S'au introdus apoi din belșug în program chestiuni practice, economice și financiare, care preocupă atâta lumea de azi. Am avut, în această ordine conferințele dlor Argetoianu, Popovici-Tașcă, Ioanișescu. D. Iancu vici a vorbit despre Liga nașunilor.

Paralel cu conferințele, s'au ținut și serii întregi de lecții practice de stenografie și de limbile română, franceză și germană.

A doua mare problemă pusă de Universitatea liberă Văleni a fost crea-

rea de legături culturale cât mai strânse cu țările vecine și aliate. A fost o serie întreagă de conferințe ținute de streini, în limba franceză: Dnii Courtois din Elveția, Emerit din Franța, Glisceli din Polonia, Petrovici din Serbia, Kanu din Cehoslovacia. Trebuie subliniat faptul că toți conferențiarii stăteau zile, săptămâni întregi la Văleni. În jurul lor, se făceau grupuri care comentau părerile rostite. Era un schimb nesilit, viu și rodnic de idei: Viața laolaltă în pitorescul orașel, cu biserici și case boierești vechi, curgea domo-lă, prietenească, se închegau prietenii, se dădeau adrese pentru continuarea legăturilor și mai târziu. Cei cu mijloace mai modeste erau găzduiți împreună într'un cămin. A fost și o cantină, unde se lua masă cu prețuri mici. Mereu se organizau serbări, plimbări prin împrejurimi, iar după încheierea cursurilor, a avut loc o excursiune mai mare la Brașov, Sibiu și Curtea de Argeș.

La toate lua part și d. Jorga cu familia, mijlocul o atmosferă intimă, caldă, în care, spre fericirea elevilor, profesorul se contopea cu părintele. Era cu alte cuvinte o școală a inițiației particulare, în care fără forme se făceau pe nesimțite lucruri mari, spre deosebire de școala oficială, în care se mențin și se respectă atâtea forme și se face atât de puțin lucru.

Aceiași degajare de formalism searbă: e și în școala de misiune nașionale și morale „Regina Maria,” înființată anul trecut la Valenii de Munte. Zece absolvente de liceu, burșiere, din toate părțile României, au aci un întreg de refacere fizică și de orientare intelectuală, sub privigherea directă a inițiatorului și directorului școlii, d. Jorga și a unor profesori aleși de dsa. Diploma nu conferă absolventelor nici un drept, ci numai datoria de a fi, nu prin vorbăria goală, ci prin fapta umilă zi de zi, prin însăși purtarea lor în mijlocul familiei și al societății, răspânditoare ale iubirii de țară și ale purtărilor oneste.

*

Universitatea liberă din Vălenii-de Munte nu are încă un buletin al său. O parte însă din conferințe au fost stenografiate și vor vedea lumina tiparului. Atunci, se va scrie mai mult despre opera ce se îndeplinește fără șgomot în orașelul prahovean. Cei cari au înțeles însemnătatea acestei opere au cinstea de a găsi în fruntea lor pe însuși M. S. Regele care a fost de față la deschiderea cursurilor din vara aceasta și a vorbit cu multă dragoste despre foloasele unei astfiei de școli făcute de bunăvoie și de la suflet la suflet. De altfel, întreaga

Familie Regală a onorat cu vizitele Sale pe cei cari se străduiesc la Văleni să creieze un colț ferit de patimile zilei, pentru reculegere și cercetare temeinică a tuturor problemelor ce interesează statul nostru.

O deplină libertate domnește aci. Conferențiarii își exprimă părerile lor, uneori diferite. Ascultătorii sânt puși astfel să judece și să aleagă. Sânt însă fericite aproprieri și o nespūsă bucurie întovărășește biruința unei bune idei. La Văleni, e o școală, după expresia dlui Jorga, pentru oricine are ceva de comunicat și pentru oricine crede că mai are nevoie să asculte. Bariera, înspăimântătoarea barieră a catedrei, nu există. Schimbul între

aceste două categorii e de la sine înțeles și dacă nu toți ascultătorii l-au făcut cum nici nu se putea, n'a fost un conferențiar care să nu treacă mulțumit de la catedră pe băncile elevilor.

Nicăieri exemplul unei munci fără pregeț, folositoare celor din jurul tău, nu e mai aproape, mai viu și mai îndemnător decât lângă d-l Jorga, la Văleni.

Cei cari am avut acolo atâtea mulțumiri ne facem o plăcută datorie să le vestim și altora, pentru ca din ce în ce mai mulți să vină și să se bucure în iocaul culturii și al iubirii poporului nostru.

N. Georgescu Tistu

ooo©ooo

POLITICA EXTERNĂ

PROBLEMA REPARAȚIILOR ȘI CONFERINȚA DELA LONDRA

Problema reparațiilor, înainte de a-și găsi la Londra soluția practică și, nădăduim, definitivă, a fost mărul de discordie, care a înveninat relațiile între aliați, a împiedecat reluarea raporturilor normale între învingători și învingători, a prelungit ura războiului și a semănat germeii anarhici într-o Europă sătulă de jaf și de risipă, însetată de muncă pașnică și de siguranță.

Din ziua în care problema aceasta s'a pus negociatorilor tratatului de Versailles, două concepții diferite s'au prezentat. Francezii au susținut pentru recuperarea reparațiilor, *sistemul exportării directe*. Germania, responsabilă de toate daunele pricinuite, cerea să plătească în măsura integrală a facultăților ei și potrivit cu prosperarea economiei ei naționale. Pentru garantarea obligațiilor ei, Germania ar fi pus, în gaj, la dispoziția aliaților cele mai productive izvoare de venit ale sale (vămile, monopolurile, impozitul pe capital, pe succesiune, pe consumație etc.) O comisie de control ar fi avut dreptul să se instăpânească pe aceste gajuri imediat ce Germania n'ar fi executat vre-o obligație. Cum cifra datoriilor n'avea să fie fixată, aliații ar fi dispus de un mijloc de control, pe un timp îndelungat, asupra economiei germane și ar fi împiedecat-o să devină o nouă primejdie pentru învingători. Cum se vede, mecanismul acestui sistem era destinat nu atât să furnizeze reparații, cât să prevină o revanșă germană. Scopul lui era mai ales *politic*.

Acestei concepții Anglia și America i-au opus un *sistem de credit internațional*, care avea să permită comercializarea și mobilizarea imediată a datoriei germane. Germania ar fi emis aliaților *bonuri* pe cari aceștia le-ar fi negociat pe toate piețele statelor (aliațe sau neutre) și ar fi ajuns în stăpânirea unor sume importante, de care le-ar fi utilizat pentru repararea daunelor pri-

cinuite de război și pentru consolidarea monetei lor. Acest proiect implica fixarea imediată și definitivă a cifrei datoriei germane și afectarea gajurilor care o garantau, cumpărătorilor de bonuri. În felul acesta aproape toate țările europene și America ar fi fost interesate la plata reparațiilor, Germania n'ar fi putut să-și eludeze obligațiile, — de altfel ea însăși avea interesul de-a se libera cât mai repede — iar țările devastate ar fi putut întreprinde imediat reconstruirea minelor lor.

Tratatul de Versailles a realizat un compromis hibrid între aceste două sisteme. Din cel dintâu a menținut organizarea comisiei de reparații, controlul direct al impozitelor germane, dreptul la sancțiuni; din al doilea, sistemul de bonuri. Firește, antagonismul latent între cele două concepții a izbucnit la cea dintâu încercare de aplicare. Francezii se credeau cu atât mai îndreptățiți să-și mențină punctul de vedere, care, dacă nu le raporta reparațiile de care avea nevoie, le oferea cel puțin o garanție de securitate, cu cât complementul necesar al tratatului de Versailles, pactul de garanție anglo-american le-a fost refuzat de America. De altă parte Englezii, cărora interesele lor vitale le impuneau o politică de grabnică lichidare a războiului, de consolidare economică a Europei întregi — și deci a Germaniei — pentru a-și putea desface produsele lor industriale și de-a pune capăt desocupației de care sufereau aproape două milioane de oameni, nu se puteau asocia la o politică de intervenție în Germania care ar fi exasperat sentimentul național și provocat desordini grave în interior. De aici ostilitatea surdă care a caracterizat raporturile între Anglia și Franța în ultimii ani mai ales după ocuparea Ruhrului și care, prelungită încă ar fi putut duce la o ruptură deschisă.

O încercare sericasă, pentru a împiedica această ruptură care ar fi aruncat Europa într-o anarhie completă s'a făcut prin instituirea comitetului experților. Raportul lor, numit și planul Dawes, a fost acceptat de toate guvernele aliate. D. Poincaré făcuse însă rezerve așa de importante, încât i-ar fi compromis cu siguranță realizarea. În 14 Mai, când nu mai era decât virtual prim ministru, d. Poincaré își menținea în o scrisoare adresată d-lui Mac Donald, toate revendicațiile cu privire la dreptul de ocupație.

Alegerile generale din 11 Mai, în care Blocul național pe care se sprijinea d. Poincaré a fost înfrânt, au arătat că poporul francez dorește o schimbare radicală în politica țării. Majoritatea alegătorilor s'au pronunțat pentru Blocul din stânga (alcătuit din partidul radical și din partidul socialist) care reprezenta o politică de pace și de cooperare internațională la conferința dela Londra.

Obiectul conferinței dela Londra stabilit în urma unui schimb de vederi între cei doi prim-miniștri ai Franței și ai Angliei, a fost fixarea modalităților de aplicare a planului Dawes și examinarea problemelor pe care experții le-au lăsat în sarcina guvernelor respective.

Caracteristica principală a planului Dawes e de-a „transporta problema reparațiilor din domeniul politic în domeniul economic”. Scopul pe care și l-au propus experții a fost „recuperarea datoriei recunoscute de Germania, iar nu aplicarea de pedepse”. „Planul nostru, declară experții, își găsește propria sa siguranță în interesul pe care-l au toate părțile de-a-l executa de bună credință”. El constituie o apropiere sensibilă de teza anglo-americană pe care dd. Wilson și Lloyd George au susținut-o la conferința de pace.

Planul Dawes impune Germaniei plata unor anuități fixe cari vor atinge începând cu anul al 5-a două miliarde și jumătate de mărci aur. În afară de aceasta, planul ține seamă de creșterea ulterioară a prosperității germane creind un mijloc automatic pentru a o constata și a o utiliza. Germania garantează plata datoriilor ei prin cele mai însemnate izvoare de venit ale sale: impozite, căi ferate, industria privată. Ea se angajează să înscrie în bugetul său impozite speciale pentru plata reparațiilor, impozite cari în 1928—29 vor atinge cifra de 1250 de milioane de mărci aur. Căile ferate germane vor fi remise unei organizații speciale, supravegheată de aliați. Societatea aceasta va emite obligații în valoare de 11 miliarde, iar industria germană va furnisa și ea cinci miliarde în obligații.

Deși experții n'au limitat numărul unităților, cifra datoriilor germane se găsește fixată prin faptul că obliga-

țiile căilor ferate sunt amortizabile. Pentru celelalte prestații asemenea sunt tablouri de amortizare, care limitează, de fapt, anuitățile. După evaluările cele mai probabile, datoria germană e redusă la costul reparațiilor materiale: cam 30 de miliarde de mărci aur.

Unul din succesele cele mai necontestate ale dlui Herriot e desigur aranjamentul cu privire la prestațiile în natură. Germania a asigurat Franței prestații în natură (cărbuni, cox, materii colorante) chiar dincolo de prevederile tratatului de Versailles. Un tratat de comerț special va garanța desfacerea liberă de taxe vamale a produselor metalurgice și textile din Alsacia și Lorena în Germania. În afară de aceasta, planuri de imense lucrări publice (canaluri, capătări de apă, șosele) au fost preconizate pentru a fi executate în Franța cu ajutorul materialului și mâne de lucru germane, în contul reparațiilor. În felul acesta se va putea proceda repede la mobilizarea datoriei germane și la reconstruirea regiunilor devastate. (Walter Rathenau se oferise să construiască, în contul reparațiilor, tunelul pe sub Mănecă, captarea Rhonului etc. Ideea era atunci însă prea proaspătă pentru ca colaborarea între Nemți și aliați să poată fi acceptată. Francezii vorbeau de primejdia unei colonizări în cazul c'ar fi admis câteva sute de mii de muncitori nemți.)

În schimbul acestor avantagii incontestabile, d. Herriot a trebuit să facă la rândul-i concesiile importante. Comisia de reparații care continuă să statueze asupra cazurilor de neexecutare a fost complectată cu un American. Franța pierde prin aceasta majoritatea pe care o avea (comisia era compusă din câte un Francez, Belgian, Englez, Italian și prezidată de un Francez) și facultatea de-a declara pe Germania „în lipsă” și de-a procedea pe baza acestei declarații la sancțiuni, cum a făcut-o prin ocuparea Ruhrului. Libertatea ei de acțiune se găsește limitată; pe de altă parte șansele de acțiune colectivă sunt mult mai mari, toți aliații fiind direct interesați pentruca Germania să nu-și eludeze obligațiile.

Asemenea, d. Herriot n-a putut evita o discuție cu privire la evacuarea Ruhrului, mai ales după sosirea delegației germane. A consimțit la evacuarea completă a acestei regiuni în termen de un an. Opoziția a obiectat dlui Herriot că n'a condiționat această evacuare de o reducere a datoriei interaliate. Aliații însă, cari nu au recunoscut niciodată legitimitatea acestei ocupări, n'au consimțit să se angajeze în o asemenea discuție. Chestiunea datoriei interaliate și a siguranței Franței va face obiectul unei conferințe ulterioare și e nădejde că ele vor fi rezolvite într'un „sport de

echitate”, dupăcum a promis d. Mac Donald.

Pentru soluționarea dificultăților care se vor ivi în viitor, d. Herriot a propus, și conferința a acceptat, principiul arbitrajului. E aplicarea cea mai largă care s'a dat până acum acestui principiu de aplanare pașnică a conflictelor dintre popoare. Aplicat cu prudență și cu înțelepciune el poate deveni fecund pentru instaurarea unei lungi ere de pace și de liniște.

Dar cel mai mare rezultat al Conferinței dela Londra e de-a fi restabilit cooperarea între aliați și de-a fi pregătit asocierea Americii la problema reconstruirii Europei. În atmosfera împregnată de cordialitate și de

încredere pe care cei doi prim-miniștri ai Angliei și ai Franței au creat-o, problemele pendente pot fi abordate cu cei mai buni sorți de deslegare echitabilă.

Dacă conferința dela Londra n'a restabilit definitiv echilibrul moral și economic al Europei, a creat însă condițiile prielnice în care acest echilibru poate fi realizat. O eră nouă se deschide, d. Herriot a avut dreptate s'o proclame. Poporul parizian, care l-a primit la gară cu nesfârșite ovații, a înțeles-o și i-a exprimat admirabil semnificația prin strigătul: „Traiască Pacea”.

Paris, 31 August. Andrei Ofeța.

○○○○○○○○

PROBLEME ECONOMICE

ACȚIUNILE CU PRIORITATE ȘI NAȚIONALIZAREA ÎNTREPRINDERILOR INDUSTRIALE-BANCARE

Tendința tuturor guvernelor noastre, dela unire încoace, pe terenul economic a fost, de a naționaliza întreprinderile industriale, aflătoare pe teritoriul țării noastre.

Această tendință, în special, s'a manifestat mai accentuat față de întreprinderile de utilitate publică și aservite apărării naționale.

Manifestarea, își găsește pe deplin justificarea în faptul, că nu e admisibil, ca societăți și întreprinderi, a căror ocupațiune principală, o formează exploatarea avuțiilor naționale, să-și aibă sediul lor central, în afară de hotarele țării și ca de soarta acestora, să decidă numai indivizi cu interese opuse potiticeii noastre economice naționale.

Și așa ne-a fost dat să asistăm pe rând, în cei 5 ani ce au trecut dela unire încoace, la strămutarea direcțiunilor centrale din capitalele sau centrele fostei monarhii austro-ungare, în orașe ale țării noastre, apoi, la intrarea capitalului național în aceste societăți și întreprinderi, sub forma de acțiuni și deodată cu el, și a elementelor românești la conducere.

Am văzut, naționalizarea întreprinderilor Reșița, Astra la Arad, Minele de Cărbuni din Valea Jiului, Stelei Române etc., cari toate, au devenit întreprinderi naționale, la cari capitalul strein își dă numai concursul său pentru o mai bună dezvoltare a lor.

Naționalizarea acestor întreprinderi a putut fi înfăptuită cu mai multă ușurință, găsindu-se capitaluri suficiente, cari căutau plasament industrial și mai era vorba și de stabilimente în funcțiune, provăzute cu toate cele necesare, încât, naționalizarea lor, a reclamat, comparativ, capitaluri mici, cari cu ușurință au putut fi strânse pe piețele noastre.

Ce va fi însă atunci, când în ac-

tuala criză de numerar, guvernele noastre, vor apela din nou la concursul capitalului național, pentru înființarea de întreprinderi noi, dar în special, pentru comercializarea întreprinderilor statului, cari reclamă capitaluri ce se cifrează la miliarde și vor înghiți credite imense, pentru a le putea da o dezvoltare așa, cum trebuie să aibă aceste întreprinderi, pentru a coresponde necesităților țării întregite.

Și mai cu seamă acum, când mobilitatea capitalurilor industriale, a scăzut considerabil, iar criza financiară, a luat proporții necunoscute mai înainte, a devenit acută.

Se ivește întrebarea dela sine, dacă piața noastră din interior, va putea sau nu să mobilizeze acele capitaluri chiar și numai în proporția de jumătate capital național, iar restul, capital strein, deci internațional. Și dacă vom ajunge la convingerea, că în actualele împrejurări acest lucru nu va fi posibil, atunci, urmărind firul mai departe, va trebui să ne întrebăm, cum vom putea totuși, cu capital național mai puțin, să păstrăm egemonia națională în noile întreprinderi, influințând politica acestora, în deplină armonie cu interesele superioare ale statului nostru național.

Istoria economică, a țărilor ce luptă cu aceleași greutăți, și se sbat în aceeași mizerie valutară ne învață în deajuns, cum poate să fie rezolvită o problemă de ordin național atunci, când forța numerică a capitalului național, rămâne mult înapoia celui internațional. Acela, care a urmărit dezvoltarea vieții economice în Austria și Germania, desigur a putut să vadă anumite măsuri, de cari s'au servit cercurile industriale pentru a înlătura și zădărnici posibilitățile de înstreținere ale întreprinderilor prin schimbarea proprietarilor acțiunilor din

proprietari indigeni, în proprietari de cetățenie străină, mai cu seamă atunci, când degringolada coroanei austriece și mărcii germane, a avut ca urmare, urcarea cursurilor la bursă ale acțiunilor întreprinderilor industriale, n'au ținut pas cu deprecierea valutară, așa că, la un moment dat, străinătatea, ușor putea să acapareze majoritatea acțiunilor, iar dela acaparare, până la înstrăinare, mai era un singur pas, ce nu mai putea fi înlăturat prin nici un mijloc.

Atunci, în acele momente de îngrijorare generală, când toată lumea era de credință că nu mai există nici un mijloc ne scăpare, s'a creat așa numita „*Stimmrechtsaktie*” sau pe românește „*Acțiunea, cu prioritate de vot*”, care, a adus o ușurare în tensiunea nemai pomenită, ce ajunse la maxim și a asigurată, prin mijloace eficiente și eficace, supremația națiunii, în industrie și comerț, rămânând în vîngător curentul și tendința națională în luptă cu finanța internațională.

A fost o măsură, care cu toate că, reclamă relativ mici sacrificii financiare și care, cu toate, că, capitalul național a rămas mult inapoia celui strein, totuși, a putut să subjuge la un moment dat, tendința de înstrăinare și să aservească capitalul strein, tendințelor și scopurilor naționale.

Și aceasta măsură — care în Germania și Austria a văzut lumina zilei ca un fenomen al frământărilor și luptelor purtate în doi ani de zile, și la noi, încă ar putea fi aplicată asigurând dela început, stăpînirea capitalului național, asupra celui străin și deschizând în același timp, larg porțile posibilităților concursului finanței internaționale, la exploatarea avuțiilor naționale chiar și atunci, când capitalul românesc, e mult în inferioritate în raport cu cel străin.

Legea comercială, în paragraful 166 unde vorbește de acțiuni zice: „Acțiunile, trebuiesc să fie de „valoare egală”. Ele, conferă posesorilor lor, drepturi egale, dacă nu s'a stipulat altfel în actul constitutiv: respectându-se în tot cazul pentru ori și ce acționar, dreptul, de vot în adunarea generală”.

Legea comercială germană în paragraful 185 zice: „*In contractul de asociație* (statutele societăților anonime) *e pot stipula drepturi diferite, pentru anumite acțiuni, în special, în ce privește împărțirea beneficiului sau a averii întreprinderii* (pentru caz de lichidare).”

„*Dacă se admit diferite categorii de acțiuni, atunci contractul de asociație poate stipula ca o anumită categorie de acțiuni, să fie înzestrată cu mai multe voturi, decât celelalte acțiuni.*”

Vedem că și la noi, e dată posibilitatea — chiar și din punctul de vedere juridic — de a emite acțiuni la o societate anonimă sau în comandă pe acțiuni, cari, să confere deten-

torilor, un număr mai mare de voturi, decât alte acțiuni dela aceeași întreprindere, cu toate că, paragraful 166 din Codul de comerț român, nu e așa de explicit, ca cel german.

Intocmai, cum în Germania și Austria, prin crearea tipului de acțiuni „*Stimmrechtsaktie*” s'a urmărit, ca prin mobilizarea cea mai mică, a capitalului național — totuși, prin înzestrarea unor anumite acțiuni cu privilegiul mai multor voturi — de a încercui și apăra cât mai bine o întreprindere de influențe streine, fără considerare, că acele influențe sunt din afară sau din interior, așa și la noi, prin aceeași măsură s'ar putea asigura capitalului național, supremația, la conducerea întreprinderilor înființate, cu concursul capitalului strein,

Să trecem în revistă motivele, cari au determinat cercurile industriale din Germania și Austria, de a-și lua refugiul tot mai des la privilegiile acordate de paragraful 185 al H. G. B. câtă vreme, în anii postbelici nu s'au folosit de acel drept.

1) *Pericolul înstrăinării din afară.* Primele acțiuni de această categorie, au fost emise în Germania, în anul 1919, când pericolul de acaparare al acțiunilor indigene, din partea finanței internaționale, s'a manifestat mai evident și devenise chiar acut. Așa de exemplu, în acel an, prima dată s'a încercat din partea străinătății, de a câștiga majoritatea acțiunilor și deci posibilitatea de a influența în mod covârșitor, și controla dezvoltarea din viitor, la acele industrii, a căror concurență pe piețele mondiale deodată cu redeschiderea granițelor, a devenit tot mai bine accentuată.

Încă în a doua jumătate a lunii Noemvrie 1919, întreprinderile chimice aliate în așa numitul „*Anilin Konzern*”, emit primele acțiuni cu prioritate de vot, înzestrate, cu 2 voturi fiește care acțiune nouă, emisă; la interval scurt urmează apoi, S. A. de navigație „*Hamburg-Amerika Linie*” din Hamburg, *Norddeutscher Lloyd* din Bremen și nenumerate alte societăți, și diferitele industrii ale Germaniei.

2) *Lipsa de numerar.* Devalorizarea mărcii hârtie, în urma inflației, care luase proporții ne mai pomenite în istoria economică a popoarelor — a avut ca o urmare de tot firească, o criză de numerar, încât de multe ori băncile erau silită a ține ghișeurile închise, neputând satisface cerințele industriei și comerțului, după numerar.

Urcarea continuă a prețurilor materialelor brute cât și a salariilor muncitorești, mai apoi, politica băncilor, de a închide robinetul creditelor, a adus în impas, o mulțime de întreprinderi familiare, cari lipsite de capitalul necesar de rulment, erau amenințate cu prăbușirea.

Acele întreprinderi, pentru a se putea susține, au fost silită, să recurgă

la urcarea treptată a capitalului societății, apelând la publicul mare, oferind spre cumpărare, acțiunile lor pe piața liberă.

Dar acest apel ascunde sine, și un pericol, care nu putea scăpa din vedere conducerii, și anume:

Prin noile emisiuni, capitalul societății, devenea tot mai mare, și deci, pentru menținerea unei anumite proporții între capitalul strein și cel propriu, trebuia și conducerea să participe la subscriere cu părți de capital tot mai însemnate, fără însă, a dispune de numerarul necesar.

Dacă însă, ar fi neglijat a participa la subscriere într'un moment dat, tocmai din cauza disproporției, conducerea veche, ar fi pierdut influența asupra conducerii întreprinderii, eventual, s'ar fi văzut chiar direct înlăturată dela conducere, prin majorizare, în adunările generale.

Și mai era un moment în urma căruia, conducerea nici nu putea participa, *ad infinitum* la majorarea capitalului societății. Plasamentul în acțiuni, în timpul inflației, s'a dovedit a fi mai puțin rentabil, decât altă întreprindere, ce se putea da capitalului, apoi, s'a dovedit de necesar, a achiziționa și devize, ca plasament, pentru a scăpa cel puțin o mică parte a averii de o devalorizare completă.

În acele momente grele, când, conducerea era silită prin orice sacrificiu să și mențină influența în întreprindere, dar și îndemnată a-și scăpa, o mică parte a averii, de ruina completă, iar pe de altă parte, se impunea, datorită de a câștiga întreprinderii, capitalul necesar de rulment, s'a recurs la dreptul cel acordat codul de comerț, de a crea diferite categorii de acțiuni creind așa numita „*Stimmrechtsaktie*”, care acorda conducerii privilegiul unui număr mai mare de voturi, cu ajutorul cărora se puteau paraliza manifestările ostile ale majorității streine față de întreprindere, iar în special, față de conducere.

Din aceste necesități economice, s'a născut acțiunea cu prioritate la vot și astăzi, vedem în Austria, dar mai cu seamă în Germania, sute de întreprinderi familiare, unde cu ajutorul acestui expedient, s'a asigurat și continuitatea în conducere, dar s'au putut strânge și sumele de bani absolut necesare, continuării producției.

Dela sine se înțelege, că acest expedient își are și părțile sale bune, dar și rele. Să ne ocupăm de părțile bune, fiind mai multe și mai importante chiar, și pentru noi români.

Acțiuni cu prioritate, au fost emise în cei 5 ani cu zecile de mii, fiind înzestrate și cu diferite privilegii, față de acțiunile normale numite „*Stammaktie*”.

Aceste privilegii — ca particularități — erau de natură:

1) Un curs de emisiune, mai mic, decât la *Stammaktien*; 2) Divi-

denda; 3) Un număr mai mare de voturi;

Să vedem acum, cum s'a purces în Germania, la fieștecare punct în parte.

1) *Cursul de emisiune.* Principiul călăuzitor al creerei acestor acțiuni a fost în bună parte și motivul, a plasa cât mai puțin capital, propriu, în raport cu subscripția publică. Și s'a urmărit acest principiu, pe trei căi, a) s'au emis acțiunile *Stimmrechtsaktien*, la un curs cât mai mic, numai dacă se putea s'au puțin peste pari, pe când acțiunile comune, se emiteau pe lângă un agio considerabil. În cele mai multe cazuri, se fixa pentru acțiunile din categoria 1, un agio de 100—150%, iar pentru cele comune, un agio amăsurat cu cursul zilei și al rezervelor, de cari dispunea întreprinderea; b) nominalul acțiunilor *Stimmrechtsaktien*, era cât mai mic, mergând în jos, până la limita îngăduită de codicele de comerț, pentru a ajunge un număr cât mai mare de acțiuni cu prioritate, în mâna conducerii; c) *stimmrechtsaktien* nu erau chemate la plată în întregime, ci cele mai de multe ori, erau plătite sau mai bine zis c emate la plată numai cu 25% a nominalului și bineînțeles agio complet.

2) *Participarea la dividendă a acestor acțiuni:* La acest punct două momente au fost călăuzitoare: a) nizuința conducătorilor, de a garanta o fructificare sigură a capitalului plasat în acest tip de acțiuni și întrucât se poate participarea la beneficiu a acestor acțiuni, înaintea acțiunilor comune, prin ceace, aceste acțiuni, din punct de vedere juridic, se asemăna mai mult, cu obligațiunile; b) limitarea dela nceput, a dividendei, la un procent anumit. Aici, era un moment determinat, de a nu aparea înaintea acționarilor, ca nemulțumiți cu prerogativele cuprinse în contractul de asociație, cu atât mai mult, că acționarii vechi, au de asuporta rizicului, în o măsură mai mare decât cei din categoria primă. Procentul dividendei, se limita de obicei la 5—9% având ase plăți din beneficiile anuale, mai întâi dividendă acestor acțiuni și numai după aceasta, dividendă normală.

3. *Prioritate la votare.* Partea cea mai importantă, căci prin prioritatea aceasta, se urmărește înlăturarea pericolului înstrăinării întreprinderii și păstrarea conducerii, în mâinile fondatorilor.

S'a urmărit în totdeauna, a acorda acestor acțiuni, un număr mai mare de voturi, s'au cel puțin, egal cu al acțiunilor comune tocmai pentru a imuniza o eventuală majorizare prin numărul acțiunilor.

Politica singuraticelor întreprinderi în această direcție, a fost foarte diferită. Astfel, s'au creat acțiuni cărora li s'a acordat de la 2—50 voturi, ba s'a mers și mai departe, încât din început, s'a fixat o anumită proporțio-

nalitate între voturile ce se puteau da prin acțiunile privilegiate, în raport, cu cele comune, fixându-se, că orice urcare a capitalului societar, deci orișice creștere a numărului acțiunilor comune, aduce cu sine și o amănită creștere, a numărului voturilor acțiunilor cu prioritate.

Prioritate la lichidare. Dispozițiunile privitoare la acest punct, încă dau acțiunilor acestui tip, caracterul unei obligațiuni, căci, pentru cazul unei disolvări și lichidări a societății, se stipulează, că din averea rămasă după escontentarea creditorilor, vor fi satisfăcuți mai întâi posesorii acțiunilor de prioritate și numai din rest, detentorii acțiunilor comune.

Deci, acestea din urmă, primesc numai în cazuri de tot favoribile nominalul întreg, căci în multe cazuri vor fi siliți a se mulțumi numai cu frânturi ale sumelor vărsate la început.

Acum, după-ce scurt, am trecut în revistă favorurile ce sunt legate de astfel de acțiuni, vedem, că aceste acțiuni asigură detentorilor anumite puteri, dela cari depinde nu numai prosperitatea întreprinderii cât mai ales, soarta detentorilor acțiunilor comune. Căci în viața ori și cărei întreprinderi, se pot ivi momente, când conducerea urmărește realizarea altor ținte, de cât sunt scopurile majorității acționarilor. Va trebui deci, să ne punem și întrebarea, cui se vor atribui aceste acțiuni. Căci, crearea acestui tip de acțiuni, are numai atunci un înțeles, când proprietarii lor, sunt loiali față de conducerea care le-a creiat și deci, vor merge pe acelaș drum, pe care conducerea i-l croiește întreprinderii.

Cine sunt detentorii acestor acțiuni? Persoanele, cari sunt întresate mai mult la soarta întreprinderii, și aceste persoane sunt:

1. Inițiatorii, sau așa numiții fondatori, mai cu seamă, la întreprinderile familiare. 2. Creditorii mari, dar în special băncile susținătoare și bancherii. 3. Delegații întreprinderilor din acelaș confern. Nu e vorbă, căci cu reprezentanții acestor trei grupării, ne întâlnim și în Consiliile de administrație și în Comitele de censored, și deci soarta lor, e strâns legată de întreprindere. E' numai firesc, ca acestia, să nu dea din mână, puterea legată de acțiunile cu prioritate, cel mult atunci, când au toată garanția, că detentorii, nu vor merge pe drumuri proprii.

Și aici găseșc, că sunt diferite sistemele primite de singuraticile întreprinderi, cari și-au luat refugiul la acest tip de acțiuni.

1. *Consoțul Consiliului, de Administrație.* Rezolvarea cea mai simplă și cea mai apropiată de întreprindere, deci ne întâlnim și mai des cu acest sistem. Membrii Consiliului de administrație, sunt mai siguri de reușita scopurilor urmărite, dacă înșiși păs-

trează aceste acțiuni, și tocmai de acea, în nenumerate cazuri, aceste acțiuni, se preiau de un consoțiu compus din membrii consiliului de administrație și comitetul de censored. Astfel s'a făcut de exemplu în Germania, la una din cele mai mari bănci „Komerz- und Privatbank.“

Nu arare-ori acest consoțiu, a fost întregit și cu streini, aleși dintre proprietarii firmelor, cu cari întreprinderea întreținea legături de prietinie. Numai cât, și-n această alcătuire a consoțiului, mai bine reprezentat e consiliul de administrație.

2. *Consoțiu Famil ar.* La întreprinderi — ori cât ar fi ele societăți anonime — cari și-au păstrat caracterul familiar, acțiunile de prioritate, se predau membrilor familiei fondatoare, întrucât întresele familiei, sunt identice cu ale întreprinderii.

De exemplu, la societatea anonimă *Siemens & Halske*, acțiunile 9500 la număr, cari se aflau în proprietatea familiei *Siemens & Halske* se transformă în acțiuni cu prioritate, acordându-li-se, 30 voturi de acțiune. Și câte alte cazuri am putea cita, unde pretulindeni, s'a asigurat supremația familiei fondatoare în acest fel.

3) *Consoțul Bancar.* Băncile cari finanțează întreprinderea, am putea zice, cu concursul cărora întreprinderea a devenit mare, nu arareori împreună cu consiliul de administrație, finanțează un consoțiu, pentru preluarea acțiunilor cu prioritate. În astfel de cazuri, băncile au tot interesul a păstra nu numai cointeresarea lor la întreprindere, ci a-i da tot concursul financiar, pentru a putea prospera. Persoane juridice aparte și anume create, pentru administrarea acțiunilor cu prioritate. (*Holding Company*). Ori cât de devotați ar fi membrii consiliului de administrație, totuși se pot ivi momente, când unul sau altul dintre consilieri, se desolidarizează de restul membrilor și urmăresc scopuri aparte, sau prin moștenire, acțiunile trec în posesiunea altor persoane și moștenitorii, urmăresc scopuri personale, cari nu se armonizează, cu ale consiliului de administrație.

Din aceste motive, foarte de multe ori, acțiunile s'au atribuit unor persoane juridice existente sau anume create, pentru acest scop. Prin această politică, se urmărește scopul, a asigura acțiunilor un proprietar stabil. Aceste persoane juridice sunt: persoane juridice ce stau în strânsă legătură cu întreprinderea sau instanțe neutrale.

a) *Persoana juridică înființată din sânul societății.* Vom înțelege astfel de persoane juridice, cum sunt societățile cu rezponzabilitate limitată (*G. m. b. H.*) cărora se cedează acțiunile cu prioritate. Membrii acestor societăți, sunt identici cu membrii consiliului de administrație și deci consiliul de administrație, pe căi lăaturalnice, dispune în mod nelimitat, asupra acelor

acțiuni. De exemplu, acțiunile cu prioritate ale băncii „Mitteldeutsche Kreditbank“ Frankfurt a/M se cedează unei societăți cu rezponsabilitate limitată, ai cărei proprietari, sunt membrii consiliului de administrație.

b) Persoane juridice, cari nu stau în nemijlocită legătură cu întreprinderea. Pentru o mai ușoară pătrundere să aducem imediat un exemplu: În anul 1920 se înființează la Berlin o societate anonimă, numită Bank für Industriewerte preluând acțiunile acestei societăți, cele patru mari bănci din Germania, Deutsche Bank, Diskontogesellschaft, Dresdner Bank și Berliner Handels-Aktiengesellschaft. O mulțime de întreprinderi cari aparțineau consorțiului celor 4 bănci sau erau finanțate din partea acestora, în momentul când au emis acțiuni cu prioritate, au predat aceste acțiuni acestei bănci, bine înțeles, în baza unei convențiuni încheiate mai înainte între bancă și întreprinderi. De regulă, această convențiune, prevede un anumit timp de ani, pentru care banca se obligă a păstra pentru sine aceste acțiuni, și de a vota cu ajutorul lor în adunările generale, în sensul deciziunilor și hotărârilor luate de consiliul de administrație. Dar și întreprinderea își rezerva dreptul de rescumpărare a acestor acțiuni ori și când, la un curs stabilit înainte.

Acest exemplu, pentru cele 4 bănci mari. Băncile mai mici din provincie, încă au creat astfel de instituțiuni numite Treuhand A. G. cărora s'au cedat acțiunile cu prioritate, bine înțeles, pe lângă garanțiile necesare și cuprinse mai sus.

Pe acest teren, nu au făcut nici germanii altceva, decât au copiat organizația similară a așa numitelor „Holding Company“ din America de Nord, cari existau înainte de războiu. Numai cât necesitatea înființării acestor societăți a fost alta. America de Nord, le-a nescocit dându-le caracterul de trusturi, pe când în Germania, era necesitatea supremă de a păzi industria națională de instreinare, pericol, ce crește în proporție cu ruina valutei.

Dacă aceste aranjamente și-au avut rostul lor sau nu, și dacă aceste măsuri au avut efectul dorit sau nu, ne vom convinge, urmărind dezvoltarea evenimentelor de acum și dacă cetim și rapoartele consiliilor de administrație.

O bună parte a acțiunilor, a ajuns în mâini streine, dar la momentul oportun, s'a pus stăvilarul necesar. Întreprinderile au păstrat caracterul național și națiunea a rămas stăpână în ele. Capitalul strein a pătruns în întreprinderi, dar nu ca stăpân, nici ca poruncitor, ci ca colaborator, urmărind scopuri identice, cu ale conducătorii și deci și naționale. Ori între colaborare și stăpânire, e o mare diferență. Prima, e dorită de ori și cine contra stăpânirii, trebuie opus

ori și ce mijloc, căci numai dispunând națiunea însăș asupra bogățiilor sale, poate prospera. Introducerea acestor acțiuni, a întâmpinat în Germania, obstacole mari și s'a putut împune numai foarte greu. Publicul mare, a criticat foarte aspru asigurarea puterii unei anumite clase, în cadrul unei întreprinderi prin astfel de mijloace și încă atât de eftine. S'a găsit, că între drepturile și obligațiile celor 2 categorii de acționari, e o disproporție cu mult prea mare și o mulțime de procese au fost întentate consiliilor de administrație din partea majorității acționarilor, devenită însă minoritate, prin aranjamentul de mai sus.

Lupta pe această temă, se dă și astăzi. Opinia publică reprezentată prin majoritatea deposedată așa zicând peste noapte de un elementar drept al său — a înțeles pe deplin și a aprobat în întregime această măsură acolo, unde faptime era pericol de instreinare. Dar a uzat de mijloacele legale, în cazurile când a simțit, că deposedarea e reclamată nu de necesitatea economică, ci pericolul instreinerii, a fost inventat, pentru a acoperi interesele meschine ale conducerii. Probabil, că lupta nici nu va înceta curând, căci în toate timpurile se vor găsi singuratici cari vor înțelege să-și subjuge munca mulțimei, intereselor lor, făcându-și din mulțime, instrumente ale voinței lor, și pe de altă parte, totdeauna se vor găsi oameni, cari se vor resvrăti contra autocaștilor financiari.]

Problema aceasta și conflictul iscat se va liniști numai atunci, când conducerea va avea voința și aptitudinile necesare, de a-și folosi puterea în serviciul unor scopuri generale și nu al celor meschine individuale.

La noi acest sistem, introdus acolo unde necesitatea economică îl reclamă, va trebui să-și dea aceleași roade, pe cari le-au cules germanii. Mai cu seamă, că noi nu dispunem de averile și resursele financiare ale acestei țări, prin introducerea acțiunilor cu prioritate, la întreprinderile la cari va trebui cointeresată finanța internațională, poate vor aduce valorizarea avuțiilor naționale cu o oră mai de vreme, decât dacă ne sprijinim numai pe puterile proprii.

A preconiza de acum o soluțiune e greu de tot, căci viața noastră economică, diferă în multe privințe, de a Germaniei și Austriei, și nu putem să copiem o măsură, care pentru stările de acolo, a fost bună, ci va trebui întregită, transformată și adaptată, stărilor specifice dela noi.

Nu începe nici o îndoială, că s'ar găsi și la noi soluțiunea potrivită, în tratative preînțeleși și idea va putea fi utilizată, cu succes pentru binele tuturor.

Sabin Cioranu

•••••

PRESA ȘI SERBĂRILE LUI AVRAM IANCU

Mai facem următoarele spicuri:

Cultura Poporului: un articol despre Iancu și Bălcescu de prof. Silviu Dragomir. Dl. V. Lazar zugrăvește epoca dintr-o anie 1840—48 în Transilvania. Interesante amintirile culese de I. Chiuhan. Prea multe reproduceri.

Gazeta Transilvaniei ne dă câteva amintiri ale dlui Petru Pop și interesantele știri culese de dl Banciu dela nenea Hențiu despre anii de pribegie ai eroului. Reproduserile din *Iudita Secula*, care a tipărit o cărțuie în anul 1898 sunt potrivite. Autoarea, fică de tribun, mai trăiește și astăzi în Oradea-Vare. Ar fi fost mai bine, ca amintirile dlui Șt. C. Pop să nu apară într-o formă atât de necioplită.

Carpații din Brașov au scos un număr executat foarte frumos, dar cu un conținut foarte slab. Păcat de cheltuielile făcute.

Trebue că regretăm, eă de data aceasta, condeiul meșter de-a evoca icoana luminoasă a oamenilor, cari au fost, a preferat să dea câteva lovituri adversarilor săi politici, ironizându-i, în loc de-a ne da icoana complectă a aceluia, care a fost dela început până la sfârșit, un mare nebul generos al desperării neamului său. Dar *Neamul Românesc* ne-a dat din peana dlui Pamfil Șeicaru două articole admirabile în legătură cu aceste serbări. *Universul* a stat în fruntea presei din capitală, deschizând largi colonele sale pentru serbătorirea eroului din munți, în ceea-ce s'a silit să-i urmeze și *Viitorul*. În fine *A eodrul* și *Dimineața* și *Lupta* au publicat, deasemenea, articole comemorative.

Transilvania: Admiralul articolul plin de avânt al dlui Vasile Goldiș. Material nou în studiile dlor Dragomir și Lupaș despre ultima încercare a guvernului uneuresc de-a câștiga pe Avram Iancu și despre „martiriul” său. Deasemenea articolul dlui Păcățian cuprinde date noi, cari nu au fost utilizate de biografi. Prețioasă e mai ales scrisoarea lui Iancu către comandamentul trupelor austriece scrisă în 24 Aprilie, după ce începuse tratativele cu Dragoș. D. Horia Petra-Petrescu publică un articol: Pumnul nu e argument. Bătrâna revistă a Asociației, care a publicat în colecțiile ei atâtea lucruri de valoare despre mișcarea dela 48 deși nu dispune de mijloace bogate, n'a rămas mai pre jos, nici de astădată.

IN BUCUREȘTI

depozitul revistei

SOCIETATEA DE MÂINE

este în strada Zaharie no. 3.

D. MIHAIL BOTE este autorizat cu încasarea abonamentelor.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

IDEALISMUL DELA GENEVA

A rosti în politică acest cuvânt consumat nu este mic riscul. De obicei se crede că politica merge fără idei și că la baza tuturor înfăptuirilor ei stau neînălțurabile interese economice. De aceea, poate, dl Herriot, luând cuvântul după complicitățile sale dl Macdonald, în adunarea Ligei Națiunilor dela Geneva, a avut grijă sau prudență ca să-l pună după confesiunea de realism politic și încă după alte sonorități mai puțin riscante. Deci premierul francez a spus că arbitrajul, siguranța și dezarmarea, la d-sa toate constituinte, nu se pot înfăptui fără o considerare a stărilor, însă cu condițiunea ca acțiunea întreprinsă de națiuni să fie animată de idealism.

Apelul dlui Herriot astăzi sună a pustiu. La chemare Ligei națiunile membre s'au adunat și să procedeze la dezarmare, dar nu e una care să nu se fi înarmat cu toate argumentele pentru amânare, pentru o prelungire a termenului fatal, într'adevăr uluitor pe tru organizațiile de stat ca și pentru teoreticieni. Fague în cartea sa Pacifismul, care ca expunere a tezei și an'itezei, a trecut și în Sociologia războiului a d-lui D. Gusti, analiză până la epuizare argumentele pentru și contra mai că nu găsește modalitatea practică a unei dezarmări generale și de-odată la toate națiunile. Situația politică de la Geneva e o ilustrare a analizei ilustrului critic francez.

De unde să înceapă națiunile, care să dezarm ze mai întâiu, și cine-i garantează siguranța după aceea? Dl Herriot, om practic și cu soțuși gata pentru problemele la care se angajează, a propus ca să fie declarat agresor cel ce nu se va supune arbitrajului visat de dl Macdonald. Trebuie la posibilitățile de realizare ale acestei idei minunate și admitând că și Rusia va fi părtașă la opera comună a viitoarei conferințe pentru dezarmare, ce sancțiuni s'ar putea pune și în cazul că ar refuza, totuși, arbitrajul?

Nu, oricum am privi punctele de vedere schimbate la Geneva, ajungem tot la scepticismul lui Fague și rămânem tot la idealismul dlui Herriot. Dar cu acestea zise însemnătatea istorică a conferinței nu este atnsă întru nimic. Conferința de la Geneva, fie că va da roade mediat, fie că numai va iniția lucrările pentru viitor, rămâne cel mai mare eveniment politic după război și desigur, unul dintre cele mai mari acte din istoria universală. În locul conciliilor ecum nice, pașoarele au pus întrunire lor pentru distrugerea războiului, — ceea ce a îndreptățit pe dl Herriot să vorbească de idealism.

Horia Trandafir.

O părere. — Nevoile culturale ale României reclamă eforturi extraordinare din partea factorilor puterii de Stat. Ne permitem a semnala astăzi una din principalele probleme din domeniul instrucției publice. Lacuna este evidentă și ministerul are datoria să facă totul pentru a o umplea. Aproape nu este țară care să aibe un corp didactic cu mentalități atât de diferite, câte regiuni, atâtea culturi. Atâtea sisteme pedagogice. Profesorimea României are nevoie de un organ de publicitate care să apară la București și să facă față multiplexelor necesități de ordin instructiv. Apariția unui organ popular, care să pătrundă în toate școlile și să cuprindă îndeosebi probleme de-ale metodei de învățământ. În primul rând ne gândim la acele lecțiuni de model cari fac mai accesibilă materia pentru elevi.

Organul acesta, publicația, revista — sau cum i s'ar zice — ar trebui să apară săptămânal. Neapărat săptămânal, căci altfel nu va avea suficientă eficacitate, nu va stârni interesul viu al corpului didactic. Redactorii înșiși vor fi profesori detașați, cari nu vor avea alt lucru. Dacă Revista generală a învățământului s'ar consacra acestei probleme, ar îndeplini o operă nepieritoare. Funcționarii superiori ai ministerului nu pot ține viu și palpitant sufletul marelui mulțimi a profesorilor, pentru că ei scriu când au răgaz, când le permite teancul imens de acte din fiecare zi. Trebuie însărcinați anume profesori, cu studii solide, cunoscători ai metodelor de învățământ, la un lucru atât de dificil, complicat, dar important. Nu publicație luxosă, ci pe hârtie simplă de tipar satinat. Dela București trebuie să plece această publicație, pulsul numai de acolo se poate da. Orizontul intelectual al apostolilor dela catedre s'ar lărgi. Ar fi stimulul cel mai bun pentru o pregătire profesională și științifică . . .

Ne spunem și noi pare ea. Un lucru ce se poate face ușor, iar în consecințe va fi aproape incomensurabil . . . Va fi un adevărat al doilea minister, cultural științific, pe lângă cel administrativ.

Informația obiectivă. — Pentru că presa să-și atingă scopurile și perioare de orientare a societății în vastul mecanism al vieții publice de astăzi, ea nu-și mai poate permite luxul informației trunchiate, trecute prin retorta spiritului de partid. Ea este menită să aibe o cât mai mare utilitate socială. Să aibe onestitatea spiritului de informație. Cititorii noștri au putut vedea că una din năzuințele noastre primare a fost o informație largă asupra stărilor din Ardeal. S'a vorbit des de pe tribuna liberă a revistei noastre despre împrejurările de privațiune ale moșilor, despre victimele paludismului și fizice pe Câmpia Ardealului, despre gradul de putere economică al țărănilor din regiunea Sibiiului și viața culturală a regiunii Satumare. Vrem să fim reflector fidel al complexului de situațiuni morale și materiale din Ardeal, pentru că să știm unde să punem degetul pe rană și să ardem și purificăm rănile sociale. O anchetă demografică, întemeiată pe statistică, d-s-vălește, în numărul de fașă, aspectele frontierei și ne pune la curent cu puterea de vitalitate a poporului nostru.

După serbările lui Avram Iancu. Serbările comemorative ale regelui munților nu și-ar atinge într'adevăr scopul, n'ar fi complete, dacă factorii de cădere

ai vieții de Stat și partidele politice ar pierde din vedere nevoile sociale profunde ale bieților Moși. Birurile, vexațiunile, sărăcia și exasperaseră și într'un moment dat au tras sabia. Extenuații, umilii s'au transformat în revoluționari. Credeul revendicărilor 48-iste nu trebuie uitat, ci să năzuim a curma nemulțumirile materiale, a smulge din rădăcină răul, a crea, în definitiv, un regim special de împuternicire materială și prosperare culturală. Numai așa serbările pot avea marea lor semnificație. Altfel avem pe conștiință acel popor părăsit și trudit din munții grandioși, și mereu ne vor suna în ureche de dincolo de mormânt, agitațiunile surde ale veșnic neliniștitului și înebunitului crai . . .

Visita ziaristilor poloni. Ziaristul este cel mai tipic reprezentant al unei țări. Spirit vioi, mobil, plin de temperament, de o sagacitate și putere de sinteză necunoscută celorlalți muritori. Lipsit de formalități, degajat de șovinism ireductibil, simțind repede pulsul mulțimilor, ziaristul se sesizează repede de fondul lucrurilor și relatează în consecință. „Raportierului“ i se face mai adesea nedreptate, el nu este îndeștut considerat, însă cine nu simte că în dosul înșuririi faptelor uscate bate un suflet, ce orânduiește, clasează, înfățișează . . . „obiectiv“. Nu vrem să ascundem în fața ziaristilor polonezi adevăratele înfățișări ale țării noastre. Dealtfel nici n'am putea. Însemnătatea vizitei constă în faptul că ziaristii pot fi adevărații promotori ai cunoașterii dintre popoare. Este și acesta mirajul vremii de democrație, când în afară de oficialități, acționează elemente ale societății ce aduc, la urma urmelor, imense servicii statelor înșile. Cu cât popoarele se vor înțelege mai bine, cu atât și garanțiile unei desvoltări roditoare în pace și liniște vor fi mai repede date. În acest semn, salutăm și noi pe reprezentanții presei din statul vecin polon.

Chestiuni basarabene. În desfășurarea evenimentelor basarabene dela căderea țarismului încoace, ardelenii au avut un rol de care se va ține seamă în istoria timpului. Prin faptul că în direcția revistei noastre este și d. prof. univ. O. Ghibu, un publicist cu vechi legături în presa românească, este explicabil de ce ținem să continuăm firul tradiției de comuncare mai vie cu frații de peste Prut. Ardelenii știu vorbi mai la inimă „moldovenilor“, au mai multă înrudire de temperament. Pentru liniștirea spiritelor resuscitate de o proastă administrație, noi putem face atât de mult, O calitate a ardelenilor este și respectul legilor și simțul de buni gospodari. Poate că ar fi nimerit lucru ca în gospodăria statului din provincia Basarabiei să fie trimiși o seamă de ardeleni, pentru a restaura prestigiul compromis al Român ei. Vom publica cu plăcere articole de-ale Besarabenilor, mai ales că lor le lipsește o presă liberă care să le șerviască drept supapă sufletească.

Moldovan croitor
de dame

Cluj, Piața Unirii 12.

SCHMOLL-PASTA
E CEA MAI BUNĂ CREAMĂ DE GHETE

— Târgul de Mostre din Cluj — se închide, lăsând în urmă o legitimă mândrie, celor ce cred în asigurarea progresului nostru economic — cu ajutorul producției. Mulțimea neobicinuită a vizitatorilor, nu ne absolvă de îndatorirea, de-a remarca marea importanță economică și socială a acestei dovezii a puterii și posibilităților de producție a cetățenilor din această parte de țară.

Trecem pentru moment, peste slăbiciunile organizației și părții administrative a târgului de mostre, ca să revenim, la timpul potrivit, cu înfierarea unor urâte specule, ce-au fost posibile în cadrul acestui târg de mostre — ca pentru viitor să fie dela început eliminate.

Acum, încercăm numai o însemnare sintetică a valorii reale, cu care a îmbogățit târgul de mostre din Cluj — viața noastră economică, socială și chiar morală — sub raportul celor ce-au expus.

Deși s'au putut constata cu durere câteva rezerve neînțelese ale principalelor industrii din Ardeal și Banat și lipsa totală a reprezentanților agriculturii și a industriei agricole — totuși târgul de mostre din Cluj are marele succes, de a ne picura în suflet, încredere în posibilitățile și în puterea noastră de producție.

Impresionantă a fost dovada pe care ne-au dat-o nizuințele femeii din Ardeal și Banat, doritoare de a fi alături de bărbai, care au expus câteva splendide lucrări din industria casnică, reprezentată prin admirabile țesături, cu ățuri, covoare, battic-uri, broderii etc.

Alături de nizuința femeilor — se înșiruie industria mică producând articole de utilaj sau de nevinovat lux — ca să ne arate cu pilde vii câte produse minunate suntem în stare să le facem aici, la noi acasă.

Dela bastoane și mânere de umbrele, până la jucării și mărfuri de Norinberg, capete de sifoane, articole de cosmetică, ciorapi de mătăasă, cretă, pirografie, mărfuri de aragonit, de ceramică, sticlărie etc. — toate le putem avea mai mult sau mai puțin perfect confecționate aici la noi acasă.

Marile industrii de: mașinerii, pielărie, porcelan, sticlă, ceramică, metalurgie, sârmă, textile, confecțiuni, grafice etc. — ne-au confirmat convingerea, prin expozițiile lor, că suntem pe calea producției îndestulătoare de trebuințele țării, urmărind drumul înspre afirmări economice prin exportul surpluselor.

Aceste străduințe și efectuări de muncă, ne dau, ce e mai reșle nădejdi de-a avea la îndemână elementele de progres ale unei vaste și variate producțiuni — dacă vom ști să o încurajăm și să o cinstim.

Onoare celor ce ne-au dat prilej prin organizarea târgului de mostre din Cluj — să facem aceste constatări.

— Conferențele economice aranjate la Cluj, cu prilejul târgului de mostre au dat publicului un bogat și ales material de apreciere și au insistat asupra unor elemente de judecată privind problemele sociale-economice. Seria conferențelor a început-o d-l Cezar Popescu directorul general al Industriei din Ministerul de Ind. și Comerț vorbind despre „Politica noastră industrială.” Arătând marea importanță a industriei — cere ca industria să se desvolte alături cu timpul și să aibă ansamblu în acțiune, naționalizându-se nu numai în capital dar și în mâna de lucru și în spiritul de con-

ducere. Armonia între capital și muncă, trebuie să vină dela industriaș și muncitor — căci rolul statului nu poate fi altul decât acela de îndrumător și controlor — și nu de proprietar sau coproprietar. Cu toate aceste d-l Cezar Popescu vorbind de naționalizare spune că temelia naționalizării s'a pus cu cele două legi: a minei și a comercializării întreprinderilor statului. Dealtcum întreagă conferența s'a sbătut între politica oficială și concepția sănătoasă a omului cu frumose pregătiri și largă înțelegere pentru libertatea și protejirea industriei.

D-l Dr. Fr. Blaskovits, președintele Uniunii economice șvabești din Timișoara — caută toate momentele ce apropie și înlesnesc colaborarea între agricultură și industrie. Insistă în deosebi asupra greutăților în care se sbate agricultura, de pe urma regimelor și restricțiilor de export. Libertatea afirmată — a fost încătușată prin taxele fiscale de vamă la export. Afirmă că Șvabii, deși admirabili agricultori — au sărăcit din lipsa mijloacelor de producție și libertății de valorizare.

D-l Ing. M. Manoilescu a lămurit magistrul cum trebuie să înțelegem naționalismul economic, care nu trebuie confundat cu naționalismul politic sau etnic, căci naționalismul are două aspecte: țara și complexul economic. După o excursie lămuritoare până la izvoarele naționalismului, ce se găsec în evul mediu — d-l Manoilescu constată că naționalismul economic e solidaritatea între neam și burghezie. Granițele economice nu coincid totdeauna cu granițele politice. Capitalul și burghezia, cu toate ravagiile, ce le-au făcut în economie — tot ele vor fi chemate să refacă economia, căci n'avem vreme de experimentare, dacă nu voim ca Rusia să se consolideze înainte de a fi noi tari.

În locul naționalismului strâmt și aaparator al dividendelor — să ținem la bază naționalismul economic, ce alcătuiește complexul nostru economic, în care fiecare naționalitate din țară e o minoritate și toate la oaltă un întreg. Să nu scădem nimic și să înmulțim tot ce este producție, căci nu trebuie confundată naționalizarea cu bucareștenizarea, pe care o respinge ca aeconomică. Statul care e organizarea superioară a tuturor să nu fie coborât ciocan în mâinile burgheziei și mai ales să nu fie lăsat să ajungă misit. Crede în izbânda spiritului de frățietate și în puterea de producție.

D. dr. Elemér Gyárfás, președintele Sindicatului băncilor ungurești din Ardeal — a arătat cu bogate date peripețiile prin care a trecut valuta noastră până să ajungă în criza de azi. Afirmă că și azi mergem în spre inflație — cu toate negările oficiale. Cere stabilizarea valutei conform indicațiilor date de economistul englez I. St. Keynes. Fie care stat să-și stabilizeze valuta pe prețul ce-l are azi.

D-l dr. Moise Farkas, directorul general al fabricii Renner și președintele regional al U. G. I. R-ului, arată relația strânsă, ce există între Industrie și Stat, orășe și sate, insistând asupra faptului că beneficiile din industrie nu se epuiesă prin contravaloarea cupoanelor dela acțiunile industriale, căci marile beneficii își au expresia în valoarea producției și în plata munei de lucru și a conducerii — care consumă plătind, în aceas țară, în același oraș și sat — unde se găsec fabrica și industria. Dar industrializarea

forțată dă rezultate sociale distrugătoare. Desvoltarea normală e cea sănătoasă și de-o plus-producție nu ne putem teme. Numai industriile dovedite că au toate elementele de producție — trebuie să fie desvoltate sau înființate. Avem materii prime, mașini, specialiși, pe care îi putem înmulți prin pionerii ce trebuie să-î trimetăm în alte țări, să învețe. Singurul lucru ce ne mai trebuie este: să avem încredere în noi și așteptare, răbdare dela public. Capitalul necesar intern sau strein să-l caute și să-l industrializeze particularii și nu statul, Căci acțiunile industriale își țin locul și în valuta de aur.

D-l Vasile C. Osvadă a insistat, cu un bogat aparat de argumentație asupra alor „două concepții” ce-și dispută întâietatea în viața și în lupta economică socială. Cele două tabere: a producătorilor direcți și efectivi și a valorizatorilor finanțatori și intermediari — sălășluiesc concepția agricolă-industrială și capitalistă — burgheză ori mai actual bancaronegustorească. Afirmă că sistemul de guvernare de ieri și azi e stăpânit de concepția bancaro — negustorească și d'aici regime inoportune și amestecul păgubitor al statului în munca factorilor economici. Cum rolul taberii cu concepția bancaro — negustorească începe numai după producție și acționează — în spațiul dintre producător și consumator — a fost fatal ca în sistemul de guvernare, sprijinit pe această concepție să prevaleze îngrijorarea de consumator și nu protejirea și ajutorarea producției. Salvarea din criza și haosul de azi o vede numai în reintoarcerea la conducere a producătorilor direcți și efectivi.

D-l Ion J. Lapedatu a făcut o foarte documentată și bogată expunere asupra relațiilor economice și financiare dintre România și Ungaria, talmăcind în deosebi cuprinsul convenției încheiate nu de mult la București.

— În jurul împrumuturilor din străinătate din nou s'a pornit danțul macabru al informațiilor și desmintirilor, al nădejdlor și al cancanurilor politice. Or, aceasta situație și mai ales această punere în scenă a importantei chestiuni a capitalului pe care îl necesită gospodăria țării — face imense ravagii în economia, în prestigiul și chiar în moralul țării. Și cât ar fi de simplă întreagă problema capitalului strein — dacă ar fi privită sub singurul aspect posibil care e acela al intensificării producției interne, cu largi posibilități de valorizare internă și externă.

Cetățenii să se aștearnă pe muncă, domnii miniștri să vină acasă de pe la porțile străinătății și aici să alcătuiască, împreună cu factorii de producție, cu program de muncă la temelie, cu siguranța de drept și proprietate, în libertatea de producție și valorizare mai ales prin o intensificare a exportului, lipsit de cătușele fiscalității vămilor și de greutatele transportului.

Și atunci capitalul strein, sănătos pentru investiții și potrivit pentru producție va veni el dela sine. Că pentru a ajunge la intensificarea producției nu se va cere chiar jertfa inflației — nu trebuie să ne speriem, căci ori cum e mai sănătoasă o inflație acoperită și garantată prin producția intensificată — decât o deflație dibuitoare în o țară cu producția ce se reduce zi cu zi.

— Cursul leului. Pare a fi luat din nou avânt în spre urcare. La Paris a trecut peste 10 centime și la Zürich se apropie de 3. Numai să nu ne căim de această costisitoare urcare, căci ar fi o greșală dacă această urcare s'ar dovedi că a fost prilejuită de anume nevoi, fie ale puterii, fie ale speculației.

DIVERSE

Noua lege a presei. Ziarele au adus știrea, că la 15 Octombrie crt. se vor redeschide corpurile legiuitoare, se va depune în parlament noua lege a presei. Deci am ajuns, în sfârșit, să vedem legiuirea și această chestiune dată cu atâta neînuită nepăsare, uitării ce convine nespun unor moraruri, întronate în presa dela noi, pentru exploatarea ei în direcțiunile cele mai puțin simpatice. Dar cecece trebuie să îngrijoreze, este faptul că nu vedem încă nici un

paragraf al proiectului așezat pentru discuție, încât putem să ne așteptăm ca tonul discuția care interesează nespun, să se rezume la câteva zile, concomitent cu dezbaterile din parlament. Faptul sulevat nu ne interesează numai pe noi, cari punem o idee pe hârtie. În vremile noastre presa a ajuns un patrimoniu public, așa cum și trebuie, și legiurile ce-o privesc, privesc deopotrivă pe toți cetățenii cari urmăresc treburile publice.

O linie ferată Vașcău—Hălmațiu. Confratele nostra *Beiușul* publică un prea frumos articol despre importanța construcției urgente a unei căi ferate care să lege Vașcăul cu Hălmațiu, în primul rând, apoi a unei linii între Brad și Deva. Primăria Beiușului a înaintat un memoriu guvernului motivând pe larg însemnătatea econo-

mică a celor două linii pentru populația Munților apuseni. Subliniem și noi necesitatea aceasta și recomandăm forurilor în drept întreaga solitudine față de aceste planuri.

CRONICA SPORTIVĂ

Dintre ultimele evenimente sportive se reliează mai puternic, machul de revanșă între echipele reprezentative de football ale României și Cehoslovaciei.

Se știe că anul trecut, când echipa cehoslovacă a jucat la Cluj, am suferit o înfrângere în greua proporție de 6:0. Anul acesta am fost mai norocoși, deși echipa noastră a jucat pe arenă streină. Rezultatul de 4:1 (2:0) este măgulitor, mai ales ținând seama de formația echipei noastre naționale. Căci să nu-și inchipuie cititorii că această echipă a reprezentat cea mai puternică formație din România.

Fe'ul cum dl T. Morar, noul căpităn, a format echipa națională între condițiile date, nu se poate critica nici din punct de vedere național. Noi am spus-o de atâtea ori: credem că football-ul în streinătate are și un mic rol de propagandă națională. Chiar pentru aceasta, atunci când pentru un post sunt doi jucători egali, îl preferăm pe cel de naționalitate română. Am fi fost bucurosi să vedem și în echipa care a jucat la Praga, câțiva români, dar, ne-am convins că dacă nu au fost, alții și împrejurările sunt de vină, iar nu d. Morar. Iar, ca echipa să fi suferit o înfrângere rușinoasă pentru că în locul câtorva români buni, absenți, s'ar fi pus alții mult mai slabi decât streinii cari au înlesnit pe cei designați, nu am fi dorit-o. Iar, echipa putea fi formată oricum, întrucât d. Morar, nu s'a pus să dea interviuri Budapestei...

A. B.

VITRINA CĂRȚILOR

ARDEALUL

INSTITUT DE ARTE GRAFICE SOC. ANON. CLUJ
Tipografie, Legătorie, Librărie, Turnătorie de litere

CENTRALA: Cluj, str. Memorandului 22. — Suc.: Tg. Mureș, Piața St. cel Mare 9.

Tipografia execută lucrări tipografice, imprimate, cărți, reviste, în cele mai bune și mai artistice condițiuni. Secția specială pentru lucrări în color, trichomie, tipărirea acțiunilor pentru societățile anonime, registre de bancă etc. — Librăria este asortată cu tot felul de cărți reviste românești și streine. — Mare depozit de furnituri de scris și rechizite școlare. — Articole și instrumente muzicale. Mașini de scris.

La librăria „ARDEALUL” din Cluj se găsesc de vânzare următoarele cărți școlare aprobate de Ministerul Instrucției din București:

Pentru școlile primare:

	Prețul lei
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Abecedar partea I și II</i> , ed. VIII-a No. de aprobare 308/924	10.—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. II-a</i> , No. de aprobare 364/924	15.—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. III-a</i> , No. de aprobare 364/924	16.—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. IV-a</i> , No. de aprobare 364/924	18.—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. V. și VI.</i>	epuizată
Gh. Boeriu și Gh. Codrea: <i>Abecedar fonomimic</i> ed. IV-a, No. de aprobare 21486/920	10.—
Gh. Boeriu și Gh. Codrea: <i>Metodul fonomimic</i>	15.—
P. Kiss-Dr. S. Mureșan: <i>Istoria Românilor pentru școlile primare</i> . Aprob. de Minist. Instr. București sub No. 148 090/923	20.—
Dr. Gh. Ioanovici și S. Mureșan: <i>Constituția Patriei pentru școlile primare</i> cl. V. VI-a, ed. II. No. de aprobare 35.809/922	18.—
Iuliu Crișan: <i>Geografia României</i> , pt. școlile primare. După sistemul cel mai ușor și mai pedagogic. Ilustrată cu nenumărate hărți și tablouri din frumsețile țării. No. de apr. 15.252/922	12.—
D. Lăpădatu-I. Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. I-a Școalelor de ucenici industriali</i> , ed. I. No. apr. 7194/921	22.—
D. Lăpădatu-I. Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. II-a Școalelor de ucenici industriali</i> , ed. I.	epuizată
Nou! Ing. T. Filipescu: <i>Carte de cettre pt. cl. III-a Școalelor de ucenici</i> , ed. I. No. de aprobare 208/924	32.—

Pentru școlile sec. medii, normale, etc.

Nou! Blaga-Neș: <i>Fizica pentru școlile medii și secundare inferioare</i> ed. II. cu 203 ilustr. Aprob. cu No. 209/924	42.—
Nou! A. Ciortea: <i>Fizica experimentală vol. I</i> , pentru școlile superioare	100.—
Nou! A. Ciortea: <i>Fizica experimentală vol. II-a</i> , pentru școlile superioare	80.—
Nou! Prof. Dr. Ioan Popescu. Voitești: <i>Elemente de Geologie</i> . ed. II-a. Pentru curs superior al lic. Aprob. de Min. Instr. No. 269/IV-1921. Premiată de Acad. rom.	100.—
Nou! Victor Lazar: <i>Istoria Românilor pentru școlile secundare și normale</i> . No. de aprobare 192 C. P./924.	44.—
Romulus Demetrescu: <i>Elemente de Logică și Metodologie</i> , aprobată de Min. Instr. No. 1012/923	28.—
Vasile Vlaicu: <i>Curs complet de Stenografie Românească pentru toate școlile secundare, comerciale etc. și pt. privați</i> , ed. II-a.	15.—
Dr. Al. Borza: <i>Herbarul mic</i>	30.—
„ „ „ „ mare	40.—
A. Bena: <i>Teoria Musicii (principiile)</i>	40.—
T. Vulpescu: <i>Teoria Musicii</i>	20.—

„LEBEDA” S. A.

IN CLUJ, STR. JASILOR No. 14

Prima fabr. că română de

PAPLOME

saltele, vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene aranjată cu curent electric

Depozitul revistei

Societatea de mâine

și al doilea birou de administrație în Cluj, este în strada N. Iorga no. 10.

Ore de birou: 9—12 și 16—18.

FABRICILE DE POSTAV, ȚESETORII DE MODE ȘI TRICOTAJE DIN BRAȘOV

WILHELM SCHERG & Cie

Intreprinderea firmei Wilhelm Scherg & Cie — cea mai veche în branșa de postavuri în România Mare — a fost fondată în anul 1823, putând sărbători în luna Noembrie a anului trecut jubileul său de 100 de ani de existență. Din începuturi mici ieșită și începută ca meserie, cu mijloace modeste și mașini destul de primitive, întreprinderea s'a desvoltat și format în cursul anilor și deceniilor din ce în ce spre progres, încât ea poate fi considerată cu drept, ca una din cele mai mari și respectată întreprindere industrială a patriei noastre.

Terenurile fabricii în Brașov și Dârste, cuprind astăzi o suprafața de 96,000 metri pătrați, pe care se ridică într'o periferie de 12200 metri pătrați clădirile fabricii și celelalte construcțiuni cu un spațiu de 22,500 metri pătrați. Fabrica principală în Brașov și fabrica secundară în Dârste posedă astăzi 20 de Selfactoare cu 200 de răsboaie, bine înțeles cu toate mașinile auxiliare aparținătoare acestora, având actualmente 600 lucrători. Intreprinderea s'a mărit, mai ales în anii din urmă, printr'un număr considerabil de cele mai moderne mașini, încât ea poate corespunde în toate privințele cerințelor pentru o marfă ireproșabilă și de prima calitate.

Fabricile din Brașov și Dârste produc: stofe de mode pentru Domni și Dame din camgar și lână peptenată, în deseneri de o culoare și moderne, elegante, stofe pentru uniforme ofițerești, stofe de loden, postavuri fine, postavuri de export, postav militar, flanele, presuri pentru scări și antreuri, cuverture de pat, cuverture de voiaj, pături pentru cai etc.

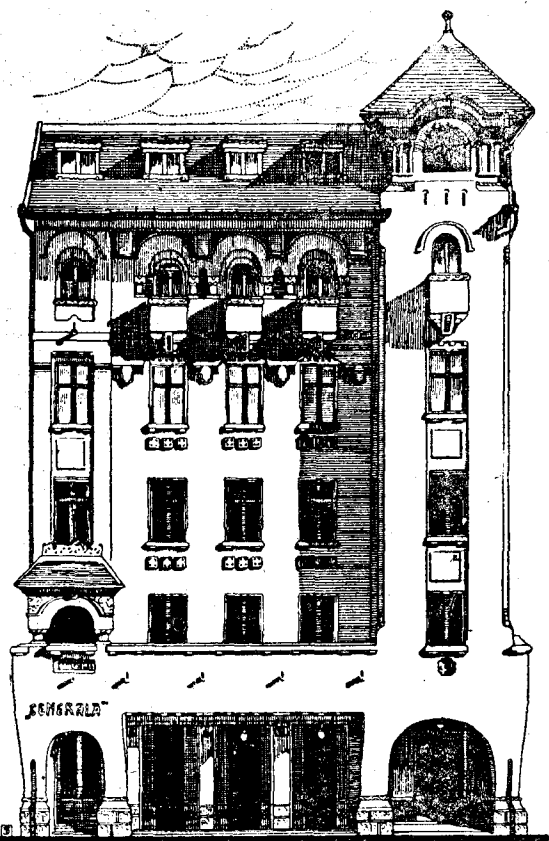
Reprezentanța și depozit în București:

Firma Bancotescu & Nicolau, S-sor T. Nicolau, Strada Stelea Nr. 11 bis.

Sucursala în Galați, Strada Belvedere Nr. 18.

Vânzare exclusivă pentru Cluj:

SALAMON ZAUDERER, Strada Regina Maria N-rul 40.

O casă în stil românesc în Cluj. Orașul Cluj a câștigat mult în înfățișarea estetică prin noul edificiu al *Generalai*, bancă de asigurări din București, sucursala Cluj. Stilul românesc în arhitectură are frumuseți neîntrecute. Farmecul decorului său cucerește pe oricine. Deaceia casa *Generalai* este admirată de trecători, ai căror ochi stăruiesc îndelung asupra detaliilor pitorești de arhitectură. Casele din orașele ardelenne n'au stil, cu excepția unora din Oradea Mare în stil baroc. Cu siguranță că stilul românesc va fi agreat și prețuit din ce în ce mai mult, iar prin prestigiul ce i-l dă *Generalai* va stimula pe proprietarii de casă să-l adopte cât mai repede și în Ardeal.

'AU PRINTEMPS'

FOST „MISSIR“

Str. Memorandului No. 11, Cluj

Stofe de Lână
Mătăsuri
Velururi
Stofe pentru mobile
Pânzeturi albe
Covoare
Linoleum

Vindem aproape cu
prețurile fabricelor

SCHMOLL-PASTA

cea mai bună
cremă de ghetă

• •
BRAȘOV

STRADA LUNGĂ No. 59.

FABRICELE DE POSTAV
din Sibiu și Cisnădie

GROMEN & HERBERT

anunță că pe întreg timpul
TÂRGULUI de MOSTRE din CLUJ

își expun toate produsele și le des-
fac în magazinul din Calea Regele
Ferdinand Nr. 13, cu prețuri foarte
avantajoase exclusiv în acest timp.

FABRICA DE CELULOZĂ
BRAȘOVEANĂ
SOCIETATE ANONIMA

ZĂRNEȘTI

FABRICA DE BERE S. A. DIN TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ
COROANA

bere nutritoare din malț dublu
și

GLORIA

berea cea mai gustoasă și renumită

Fabrica : TURDA

Deposit general : CLUJ, Calea Dorobanților No. 11

„VINEA”

S. A.

Pentru Comerțul
de vinuri și Derivatele lor
ALBA-IULIA
Sucursale: Arad și Tășnad

TÂRGUL de MOSTRE:

PAVILION BODEGA

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.
CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL